

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

УДК 338.24.01:339.137:378.014.54](477)

ЖУРАВЕЛЬ ЮЛІЯ ВІКТОРІВНА

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 25.00.02 – механізми державного управління

РЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

ЛЬВІВ – 2025

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті «Львівська політехніка».

Науковий консультант:

доктор економічних наук, професор

МАТВІЙШИН Євген Григорович,

Національний університет «Львівська політехніка»,
професор кафедри регіонального та місцевого
розвитку

Офіційні опоненти:

доктор наук з державного управління, професор

ЛОПУШИНСЬКИЙ Іван Петрович,

Івано-Франківський національний технічний
університет нафти і газу, завідувач кафедри
публічного управління, адміністрування і
національної безпеки, заслужений працівник освіти
України

доктор наук з державного управління, професор

МОРОЗ Володимир Михайлович,

Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», завідувач кафедри
соціології і публічного управління

доктор наук з державного управління, професор

АНТОНОВА Людмила Володимирівна,

Чорноморський національний університет ім. Петра
Могили, професор кафедри обліку і аудиту

Захист відбудеться «12» грудня 2025 р. о 12:00 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.052.27 у Національному університеті «Львівська політехніка» (79013, Львів, вул. С. Бандери, 12, аудиторія 226).

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету «Львівська політехніка» (79013, м. Львів, вул. Професорська, 1).

Учений секретар спеціалізованої вченої ради,
доктор філософії з публічного управління та
адміністрування, доцент
Д. 35.052.27

Юрій ДЗЮРАХ

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У контексті глобалізації та інтеграційних процесів, що відбуваються у світовому освітньому просторі, питання конкурентоспроможності закладів освіти набуває особливої актуальності. Зміцнення позицій національної освіти на міжнародному рівні вимагає ефективного впровадження інноваційних підходів в управлінні освітніми процесами та розроблення державних стратегій, що забезпечують розвиток конкурентних переваг закладів освіти України.

Структурні реформи та зміни в освітньому праві України, зокрема прийняття законів «Про освіту» та «Про вищу освіту», сформулювали необхідність всебічного аналізу та оцінки ефективності державного регулювання в цій сфері. Державне регулювання конкурентоспроможності закладів освіти стає ключовим інструментом вирішення завдань, пов'язаних із підвищенням якості освіти, її доступності та відповідності потребам сучасного ринку праці.

Це дослідження спрямоване на аналіз, оцінку та розробку державних механізмів регулювання, які можуть сприяти підвищенню конкурентоспроможності українських закладів освіти в умовах міжнародної інтеграції та світових освітніх трендів. Визначення ефективності таких механізмів дає змогу формулювати рекомендації для оптимізації державного впливу на освітній сектор, що своєю чергою стане основою для вироблення стратегій розвитку освіти в Україні.

Вплив війни на конкурентоспроможність освітньої сфери в Україні має глибокий і багатоаспектний характер. Війна призвела до руйнування освітньої інфраструктури, переривання навчальних процесів і вимушеної міграції учнів, студентів, вчителів і викладачів. Це створило серйозні виклики для забезпечення безперервності освітніх послуг і підтримання якості освіти на належному рівні. Водночас такі умови стимулювали інтенсивний розвиток дистанційних та онлайн-форм навчання, упровадження інноваційних освітніх технологій, що є одним із чинників модернізації та підвищення міжнародної конкурентоспроможності української освіти. Також відкрилися нові можливості для реформування та адаптації освітньої системи, спрямовані на зміцнення її стійкості в умовах воєнного стану в Україні та здатності реагувати на сучасні виклики глобалізованого світу.

Значний внесок у дослідження різних аспектів конкурентоспроможності освітніх установ, охоплюючи загальні середні та вищі заклади освіти, аналіз чинників впливу на привабливість закладів для студентів, а також визначення різних управлінських підходів, формування маркетингової стратегії, що сприяє конкурентній перевазі, зробили українські вчені. Так, А. Абрамкіна, О. Грішнова визначили оцінку конкурентоспроможності освітніх послуг у вищих навчальних закладах освіти, А. Літкевич – конкурентоспроможність закладу загальної середньої освіти, С. Редько, А. Панченко – управлінські аспекти конкурентоспроможності закладу загальної середньої освіти, З. Рябова – маркетингову стратегію в освіті, А. Шевченко – напрями підвищення

конкурентоспроможності освітніх закладів, А. Шворак С. Бреус, І. Сугоняко – оцінювання конкурентоспроможності закладів вищої освіти.

Окремі аспекти стратегічного управління та державного регулювання освіти, зокрема питання управління освітою на рівні держави та окремих навчальних закладів, оцінка впливу державних стратегій, законодавчих ініціатив і реформ на якість освіти розкрито у працях таких дослідників: І. Семенець-Орлова, О. Сидорчук – стратегічне управління освітою, І. Жеребило – правове забезпечення освітньої системи, В. Філіпова – модернізація державної політики у сфері освіти, О. Кравченко – механізми державного управління освітою, А. Ромін – державне управління конкурентоспроможністю закладів освіти, О. Топузов – європейські стандарти якості освіти. Серед іноземних авторів про конкурентоспроможність закладів освіти пишуть Дж. Ломбарді, Д. Крейг, Е. Капалді, Д. Гейтер, С. Мендонса, Ф. Альтбах, Г. Хорта та ін.

Водночас науковці досліджують питання інновацій та інтернаціоналізації освіти, зокрема інновації у навчанні, впровадження нових освітніх технологій та міжнародного співробітництва в освіті, освітні інновації, цифровізація, академічна мобільність, міжнародні рейтинги університетів розкрили у своїх працях І. Стеців, Є. Матвійшин, В. Філіпова, Ю. Дзюрах, З. Бурик та ін.; управління конкурентоспроможністю вищими навчальними закладами та міжнародну освіту розглянули О. Гринькевич, І. Лопушанський, О. Хоменко, М. Карпа, Н. Попадинець, С. Паранчук, М. Сандул, О. Білик; інтернаціоналізацію освіти досліджувала Т. Ящук; Болонський процес і нову парадигму освіти розкрив Ю. Рашкевич; оцінювання ефективності освітніх інновацій висвітили С. Бреус, І. Согурняко, М. Мороз, Н. Подольчак, П. Петровський, Л. Антонова, О. Руденко та ін.

Дослідження, проведені науковцями та практиками, роблять акцент на важливості розвитку конкурентоспроможної освіти та застосуванні важелів державного регулювання цієї сфери. Однак потрібно більше уваги приділити формуванню і використанню механізмів державного регулювання, що мають сприяти підвищенню конкурентоспроможності закладів освіти в Україні, що і визначило актуальність вибраної теми дослідження, його мету та завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація пов'язана з темами наукових досліджень Національного університету «Львівська політехніка» «Наукові засади забезпечення сталого розвитку територіальних громад і територій в умовах національних викликів та повоєнного відновлення України» (номер державної реєстрації: 0124U000016)» та ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» «Розробка механізму стимулювання ефективного використання економічного потенціалу розвитку біоекономіки в Україні» (номер державної реєстрації: 0120U100493).

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є розроблення теоретико-методологічних засад та науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти в Україні.

Визначена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

- узагальнити і систематизувати понятійно-термінологічний апарат дослідження механізмів державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти;
- окреслити зміст державного регулювання в освітній сфері та його особливості щодо конкурентоспроможності закладів освіти;
- визначити структуру комплексного механізму державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти;
- виявити проблеми та ризики забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України з огляду на глобалізацію та інтернаціоналізацію освіти і запропонувати напрями застосування відповідних механізмів державного регулювання в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних викликів;
- виокремити та систематизувати методичні підходи до аналізу конкурентоспроможності закладів освіти;
- обґрунтувати вплив окремих механізмів державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти на різні соціальні групи та забезпечення сталого розвитку освітньої системи;
- проаналізувати та систематизувати бюджетні механізми фінансування закладів освіти України;
- класифікувати державні стандарти як адміністративний механізм забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України та дати пропозиції щодо їх поетапного наповнення й оновлення;
- сформулювати прогресивні підходи підвищення конкурентоспроможності закладів освіти з погляду перспективності впровадження в Україні кращої міжнародної практики;
- визначити стратегічні пріоритети забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України;
- обґрунтувати публічну політику забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України в умовах децентралізації державної влади.

Об’єктом дослідження є конкурентоспроможність закладів освіти України.

Предметом дослідження є державне регулювання конкурентоспроможності закладів освіти України в умовах сучасних викликів.

Методи дослідження. Для реалізації поставленої мети та вирішення завдань дослідження застосовується комплексний методологічний підхід, що включає в себе принципи, техніки, загальні наукові, спеціалізовані та міждисциплінарні методи наукового аналізу, а також базові аспекти сучасних економічних теорій, системного аналізу та теорії державного регулювання. Зокрема, застосовуються такі методи: теоретичного узагальнення та абстрактно-логічний – для систематизації теоретичних положень щодо понятійно-категорійного апарату конкурентоспроможності освітніх закладів (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3); ретроспективний аналіз – для дослідження еволюції концепції конкурентоспроможності освітньої діяльності (підрозділ 1.1);

структурно-логічний та семантичний аналіз – для виявлення взаємозв'язків між освітньою політикою, ринком праці та соціально-економічним розвитком, а також визначення сутності ключових понять, пов'язаних із конкурентоспроможністю освіти в контексті державного регулювання (підрозділ державного регулювання освітньої сфери та визначення відмінностей у державному регулюванні освіти різних країн (підрозділ 1.3); узагальнення, групування і систематизації – для обґрунтування структури механізму державного регулювання конкурентоспроможності (підрозділ 2.1); факторний аналіз та SWOT-аналіз – для оцінки впливу безкоштовної освіти в розрізі доступності і якості освітніх послуг, визначення сильних і слабких сторін реалізації державної політики у сфері безкоштовної освіти та для розробки стратегічних напрямів реформ (підрозділи 2.2, 5.2); кластеризації – для ідентифікації країн за рівнем адаптації освітніх політик до євроінтеграційних процесів (підрозділ 2.3); фінансово-економічного, порівняльного та статистичного аналізу – для визначення рівня конкурентоспроможності закладів освіти, оцінки ефективності різних моделей державного регулювання освіти та дослідження змін у фінансуванні освіти (підрозділи 3.1, 3.2, 3.3, 4.1); структурно-логічний та контент-аналіз – для визначення взаємозв'язку між державними стандартами та рівнем конкурентоспроможності освіти та вивчення тенденцій у формуванні змісту освітніх програм (підрозділи 4.2, 4.3); екстраполяції і дисперсійного аналізу – для аналізу міжнародного досвіду та прогнозування впливу міжнародних практик на українську освіту (підрозділи 5.1, 5.3); графічний – для побудови та схематичного представлення результатів дослідження (усі розділи дисертації).

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних основ і розробленні практичних рекомендацій щодо побудови та використання механізмів державного регулювання, які сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності закладів освіти в Україні. У межах дослідження були отримані положення, які мають наукову новизну та виносяться на захист:

уперше:

- розроблено структурну модель комплексного механізму державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти в Україні, що в поєднанні суб'єктно-об'єктної, цільової, інструментальної та інформаційно-аналітичної складових і визначає варіативність забезпечення широкого переліку, доступності і якості освітніх послуг; перевагою відповідного комплексного механізму державного регулювання є орієнтація на здобуття конкурентних переваг закладів освіти в мобільному освітньому просторі та на ринку мобільного навчання;

- запропоновано інтегрований методичний підхід до аналізу конкурентоспроможності закладів освіти, який поєднує міждержавний, міжрегіональний та міжінституційний виміри на основі статистичної оцінки та дозволяє комплексно оцінювати конкурентоспроможність освітніх закладів з урахуванням специфіки національних систем освіти, регіональних відмінностей та інституційних особливостей, що підвищує точність і об'єктивність порівнянь, а також сприяє розробленню ефективних стратегій для підвищення

конкурентоспроможності освітніх систем в умовах глобалізації;

- обґрунтовано доцільність впровадження сучасних підходів для підвищення конкурентоспроможності закладів освіти, поширених у міжнародній практиці, зокрема: інтернаціоналізація освіти, цифрова трансформація, інноваційні підходи до навчання, партнерство з бізнесом та науково-дослідницькі центри, підвищення якості освітніх послуг, міжнародна акредитація та сертифікація, моніторинг якості освіти шляхом підвищення фінансування закладів освіти, створення умов для співпраці з бізнесом, інвестування в цифрову інфраструктуру, стимулювання мобільності студентів і викладачів, а також посилення ролі досліджень й інновацій в навчальному процесі;

- запропоновано матричний підхід для визначення пріоритетів формування і реалізації публічної політики забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України в умовах децентралізації, що передбачає побудову матриці взаємодії закладів освіти з іншими стейкхолдерами розвитку громади (владою, наукою, бізнесом, суб'єктами соціальної інфраструктури, громадськістю, населенням) і сприяє покращенню державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти через формування політичних, професійних, працересурсних, функціональних і міжнародних мереж;

удосконалено:

- теоретико-прикладні основи обґрунтування щодо пріоритетів покращення освітнього процесу закладів освіти України, зокрема його педагогічної, кадрової, матеріально-технічної, організаційної й інституційної складових, визначальним напрямком яких є забезпечення компетентнісно-кадрової синергії у площині мотивації науково-педагогічної діяльності, а також брендинг закладів освіти в умовах зростаючої конкуренції глобального мобільного простору;

- концептуальну модель забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти в умовах повномасштабної війни та глобальних трансформацій, яка інтегрує механізми стратегічного управління, цифровізації, міжнародної кооперації та адаптивного розвитку та яка, на відміну від наявних, полягає у використанні гнучкого механізму регулювання конкурентних позицій освітніх закладів шляхом інтеграції міжнародного досвіду та національних освітніх особливостей, що дає змогу оперативно реагувати на зміни економічного та соціального середовища;

- проблемно-орієнтований підхід до аналізування ефективності бюджетного фінансування сфери освіти України в розрізі основних груп бюджетних механізмів, що дає змогу виявити динаміку фінансової децентралізації, обґрунтувати пріоритети покращення бюджетного регулювання та можливості диверсифікації джерел доходів закладів освіти;

- структурно-логічну схему впливу державних важелів регулювання на освітній сектор із соціологічної точки зору, яка дає змогу врахувати очікування суспільства та бізнес-спільноти в умовах реформування освітньої системи через

інтеграцію різних механізмів регулювання, що мають на меті забезпечити баланс між державними пріоритетами та вимогами ринку праці, а також враховує не лише інституційні зміни в освітній політиці, але й прогнозовані демографічні зміни і соціальні очікування та спрямовані на підвищення якості освіти, доступності, адаптивності до нових економічних реалій і запитів ринку та лежать в основі рекомендацій щодо системного застосування адміністративного механізму стандартизації діяльності закладів освіти України в контексті забезпечення їх конкурентоспроможності, що поєднують покращення галузевих, професійних стандартів, стандартів за рівнями освіти та спеціальностями, які сукупно визначають дорожню карту забезпечення якості освіти в Україні з поступовим впровадженням для закладів освіти адаптованих стандартів;

отримали подальший розвиток:

- концептуально-правові обґрунтування щодо доступності безоплатних освітніх послуг із системним розкриттям інституційного, інфраструктурного й інструментального підходів до формування політики у цій сфері, що дає змогу визначити основні заходи держави у забезпеченні доступності та безоплатності освітніх послуг в Україні для всіх рівнів освіти;

- інтеграційний підхід у діяльності закладів освіти, що поєднує форми та способи інтеграції на рівні освітніх і владних інститутів, визначає закономірності формування конкурентного глобального освітнього простору та дає змогу визначати пріоритети державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти в інтерпретації проблемної матриці з використанням законодавчих, фінансових, соціальних та інших механізмів з урахуванням їх впливу на різні соціальні групи;

- стратегічні напрями забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України в контексті інтеграції економічних, правових і технологічних аспектів, що дозволяє створити сучасну, адаптивну та ефективну модель управління освітніми процесами відповідно до вимог сучасного ринку, зокрема на основі запропонованої концепції довгострокової стратегії управління ресурсами та з урахуванням умов децентралізації державної влади в Україні.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні теоретико-методологічних і прикладних положень, які спрямовані на систематизацію та доповнення механізмів державного регулювання, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності закладів освіти в Україні. Основні положення, висновки і рекомендації за результатами дослідження впроваджені в діяльності органів регіонального рівня, а саме: департаменту економічної політики Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 1-52/939 від 09.11.2022 р.); департаменту освіти і науки Івано-Франківської обласної державної адміністрації (довідка № 322 від 28.03.2023 р. та довідка № 1-52/127 від 17.03.2023 р.); департаменту освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації (довідка № 03-01/01/775 від 21.04.2023 р.); Яворівської міської ради Львівської області (довідка № 6179 від 08.06.2025 р.); Любомльської міської ради Волинської області (довідка № 48 від 29.08.2025 р.); Шептицької міської ради Львівської області (довідка № 1329/1 від 06.10.2025 р.).

Також результати дослідження отримали практичну реалізацію в освітньому та науковому процесі, а саме в Національному університеті «Львівська політехніка» (довідка № 67-01-536 від 22.04.2025 р. та акт про використання результатів дисертаційного дослідження).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, викладені в дисертації, одержані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих досліджень докторанта. Матеріали кандидатської дисертації у роботі на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління не використовувались.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження розглянуто та схвалено на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, серед яких, зокрема: III Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні технології у розвитку сучасного суспільства» (м. Львів, 7-8 жовтня 2021 р.); LXXXII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Розвиток науки в Україні під час воєнного стану» (м. Луцьк, 30 березня 2022 р.); Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Світ наукових досліджень» (м. Тернопіль, 28-29 квітня, 2022 р.); I Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми раціонального використання соціально-економічного, еколого-енергетичного, нормативно-правового потенціалу України та її регіонів» (м. Луцьк, 01 травня 2022 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва» (м. Дубляни, 25 травня 2022 р.); Дискусійна платформа «Імперативи та безпекові пріоритети збереження і розвитку продуктивної спроможності регіонів України в умовах війни» (м. Львів, 9 червня 2022 р.); III Міжнародна науково-практична конференція «Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу» (м. Луцьк, 27-29 червня 2022 р.); III Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми раціонального використання соціально-економічного, еколого-енергетичного, нормативно-правового потенціалу України та її регіонів» (м. Луцьк, 01 серпня 2022 р.); V Міжнародна науково-практична конференція «Information and innovation technologies in the XXI century» (м. Катовіце, 15-16 вересня 2022 р.); IV Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні технології у розвитку сучасного суспільства» (м. Львів, 6-7 жовтня 2022 р.); V Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні технології у розвитку сучасного суспільства» (м. Львів, 5-6 жовтня 2023 р.); VI Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційні технології у розвитку сучасного суспільства» (м. Львів, 10-11 жовтня 2024 р.); III Міжнародна науково-практична конференція для освітян «Березневий науковий дискурс 2025» «Синергія освіти, науки та бізнесу в епоху глобальних трансформацій» (м. Чернігів, 27 лютого 2025 р.).

Публікації. 47 наукових праць, серед яких: 3 статті у періодичних виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз даних Scopus/WoS; 1 розділ колективної монографії; 19 статей у наукових фахових виданнях України;

14 тез доповідей науково-практичних конференцій з яких 1 індексується в міжнародній наукометричній базі даних Scopus; 10 публікацій, що додатково відображають результати дисертації.

Структура і обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 386 сторінок. Робота містить 22 таблиці, 47 рисунків, список використаних джерел із 383 назв та 5 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної проблематики, визначено рівень її наукової опрацьованості, сформовано мету та ключові завдання, окреслено об'єкт і предмет дослідження. Подано теоретико-методологічні засади роботи, розкрито її зв'язок із державними та галузевими науковими програмами. Сформульовано положення, що становлять наукову новизну, встановлено теоретичні й прикладні значення отриманих результатів, наведено дані щодо їх апробації та оприлюднення у фахових виданнях, а також подана характеристика структури та обсягу дисертаційної роботи.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні засади дослідження державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти**» досліджено теоретико-методологічні засади державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти, зокрема визначено ключові підходи до формування конкурентних переваг освітніх інституцій у сучасному глобалізованому освітньому просторі. Сьогодні конкурентоспроможність освітньої діяльності є багатовекторним явищем, яке охоплює якість освітніх програм, кваліфікацію викладацького складу, ефективність управлінських стратегій та рівень інтеграції закладу освіти у міжнародний академічний простір. Тому сучасна система освіти має бути адаптивною до викликів цифровізації, автоматизації та змін на ринку праці, що зумовлює необхідність модернізації освітніх процесів. Конкурентоспроможність закладів освіти визначається їхньою здатністю відповідати потребам ринку праці, та потребам студента розвивати інноваційні підходи до навчання та забезпечувати якісний рівень підготовки фахівців, що потребує ефективного управління через поєднання державного регулювання, фінансового забезпечення, академічної автономії та стратегій міжнародного партнерства. Встановлено, що інтеграція освітніх установ у міжнародний простір сприяє підвищенню їхньої привабливості для студентів і викладачів, активізації науково-дослідницької діяльності та залученню інвестицій, що забезпечує сталий розвиток освітньої сфери (табл. 1). Запропоновано концептуальну модель формування конкурентних переваг закладів освіти, яка базується на інтеграції освітньої, наукової та адміністративної складових, з акцентом на створення гнучких механізмів регулювання, орієнтованих на міжнародні стандарти якості. Обґрунтовано необхідність розширення державно-приватного партнерства у сфері освіти для залучення додаткових фінансових та інтелектуальних ресурсів, що сприятиме

вдосконаленню освітніх послуг та їх адаптації до соціально-економічних викликів. Визначено, що процес реформування освіти має бути спрямований на гармонізацію українського освітнього законодавства з європейськими стандартами, інтеграцію сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, створення цифрових платформ для навчання та забезпечення доступності освітніх послуг. Ефективне управління конкурентоспроможністю освітніх закладів неможливе без впровадження комплексної системи моніторингу якості освіти та оновлення навчальних програм відповідно до сучасних соціально-економічних реалій.

Таблиця 1

Інвестиції в напрями освітньої діяльності та їх соціально-економічний ефект

Напрямок	Характеристика соціально-економічного ефекту
Професійна підготовка та перепідготовка	Інвестиції у вищу освіту та професійні заклади освіти сприяють розвитку кваліфікованої робочої сили, здатної задовольняти потреби змінюваного ринку праці. Наприклад, технічні університети та коледжі готують фахівців, які стають основою інноваційної економіки.
Освіта для дорослих та підвищення кваліфікації	Інвестиції в освітні програми для дорослих (онлайн-курси та модульне навчання) дозволяють працівникам адаптуватися до нових технологій та економічних умов. Це сприяє навчанню впродовж життя та гнучкості на ринку праці.
Фундаментальні дослідження	Фінансування наукових досліджень в університетах та наукових інститутах сприяє розвитку нових технологій та інновацій, що є основою для технологічного прогресу та промислового розвитку.
Інклюзивна освіта	Інвестиції у програми, що спрямовані на підтримання освіти для незахищених та малозабезпечених верств населення, забезпечення рівних можливостей для всіх, сприяє зниженню бідності та покращенню соціальної соціального захисту.
Інтернаціоналізація освіти	Інвестиції в програми міжнародного обміну та співпраці вищих навчальних закладів підвищують якість освіти та готують студентів до роботи в глобалізованому світі.

Примітка: систематизовано автором

Доведено, що освіта є стратегічним чинником соціально-економічного розвитку країни, адже формує людський капітал, інноваційний потенціал та конкурентоспроможність економіки. Обґрунтовано, що якість освітньої системи безпосередньо корелює з рівнем науково-технічного прогресу, продуктивності праці та ефективності суспільних процесів. Запропоновано удосконалення національної освітньої політики з урахуванням викликів цифровізації, інноваційної економіки та глобалізації освітнього простору.

Виявлено, що в умовах сучасних трансформацій освіта виконує не лише функцію професійної підготовки, але й формує можливості для громадян до безперервного навчання, адаптації до змін та ефективного використання нових технологій. Особливу увагу приділено проблемам інноваційної освіти, що виступає ключовим чинником у розвитку економіки знань. Реалізація освітніх реформ вимагає створення умов для розвитку інтеграційних процесів між освітою, наукою та виробництвом, що сприятиме технологічному оновленню економіки, підвищенню ефективності трудових ресурсів та посиленню

соціально-економічної згуртованості суспільства. Визначено стратегічні орієнтири модернізації освіти, що передбачають впровадження сучасних освітніх технологій, розвиток міжнародної співпраці та створення адаптивної системи навчання, яка відповідатиме потребам ринку праці та глобальної економіки.

Досліджено особливості державного регулювання в освітній сфері з акцентом на забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти. Визначено, що державне регулювання є багаторівневим процесом, що охоплює регулювання освіти як соціально-економічної сфери, як інноваційного середовища та як комплексу інституцій, що здійснюють освітню діяльність. Для українських реалій багатоаспектність і комплексність проблеми державного регулювання в освітній сфері актуалізує фокусування уваги на питаннях забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти (рис. 1). Запропоновано розглядати якість освітніх послуг у поєднанні з формуванням їх конкурентних переваг у глобальному мобільному просторі, де в умовах війни та зростання ризиків освітньої міграції онлайн-навчання є водночас інструментом забезпечення безперервності освітнього процесу, підвищення його якості та створення нових можливостей комерційної діяльності закладів освіти.

Рис. 1. Логіка формулювання предмету дослідження державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти

Примітка: розроблено автором

Обґрунтовано взаємозв'язок державного регулювання та публічної політики у сфері освіти, що передбачає залучення широкого кола стейкхолдерів, включаючи органи влади, громадськість, бізнес та міжнародні організації, що

сприяє реалізації освітніх реформ та підвищенню прозорості управлінських рішень. Окреслено основні напрями державного регулювання, серед яких – контроль за якістю освітніх послуг, визначення параметрів освітньої діяльності, забезпечення інклюзивності та мобільності освітніх процесів, розвиток міжнародної співпраці та інтеграція закладів освіти у глобальний освітній простір.

Окреслено роль мобільного навчання як нового напрямку в освітньому середовищі, що забезпечує гнучкість, доступність та персоналізацію освітніх процесів, особливо в умовах кризових ситуацій та військових конфліктів. Встановлено, що цифровізація та мобільні платформи навчання відкривають можливості для комерціалізації освітніх послуг, що підвищує фінансову стійкість освітніх закладів та сприяє їх міжнародній конкурентоспроможності. Визначено механізми державного регулювання, які забезпечують адаптацію освіти до сучасних викликів через впровадження інноваційних методів управління, розвиток освітньої автономії та оптимізацію ресурсного забезпечення. Наголошено на необхідності формування ефективної освітньої політики, яка враховує виклики глобалізації, технологічного розвитку та національних інтересів, що дозволить створити конкурентоспроможну систему освіти, здатну забезпечувати якісну підготовку кадрів відповідно до актуальних потреб суспільства та ринку праці.

У другому розділі **«Концепція формування механізмів державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти України»** досліджено концепцію формування механізму державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти України, що визначає його роль як адаптаційної системи з гнучким управлінським інструментарієм (рис. 2). Встановлено, що механізм державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти є багатовимірним, охоплює правові, адміністративні, фінансові, інвестиційні, соціальні та інституційні аспекти, спрямовані на забезпечення відповідності освітніх послуг національним та міжнародним стандартам якості. Регуляторний вплив має ґрунтуватися на принципах комплексності, інтеграції з ринком праці, автономії освітніх закладів та забезпечення сталого розвитку освітньої сфери. Тому виникає необхідність застосування системного підходу до аналізу механізму державного регулювання, що дає змогу конкретизувати суб'єктно-об'єктну, цільову, інструментальну та інформаційно-аналітичну складові як цілісної управлінської моделі.

Окреслено стратегічні напрями вдосконалення державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти, зокрема інтеграцію сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, створення цифрових освітніх платформ та зміцнення міжнародного співробітництва. Адже ефективне управління конкурентоспроможністю освітніх установ передбачає не лише державний контроль і нагляд, а й стимулювання закладів до підвищення якості освітніх послуг, розвитку науково-дослідної діяльності та впровадження інноваційних методик навчання. Підкреслено важливість забезпечення зв'язку між освітньою сферою та ринком праці, що сприяє адаптації освітніх програм до актуальних соціально-економічних потреб країни.

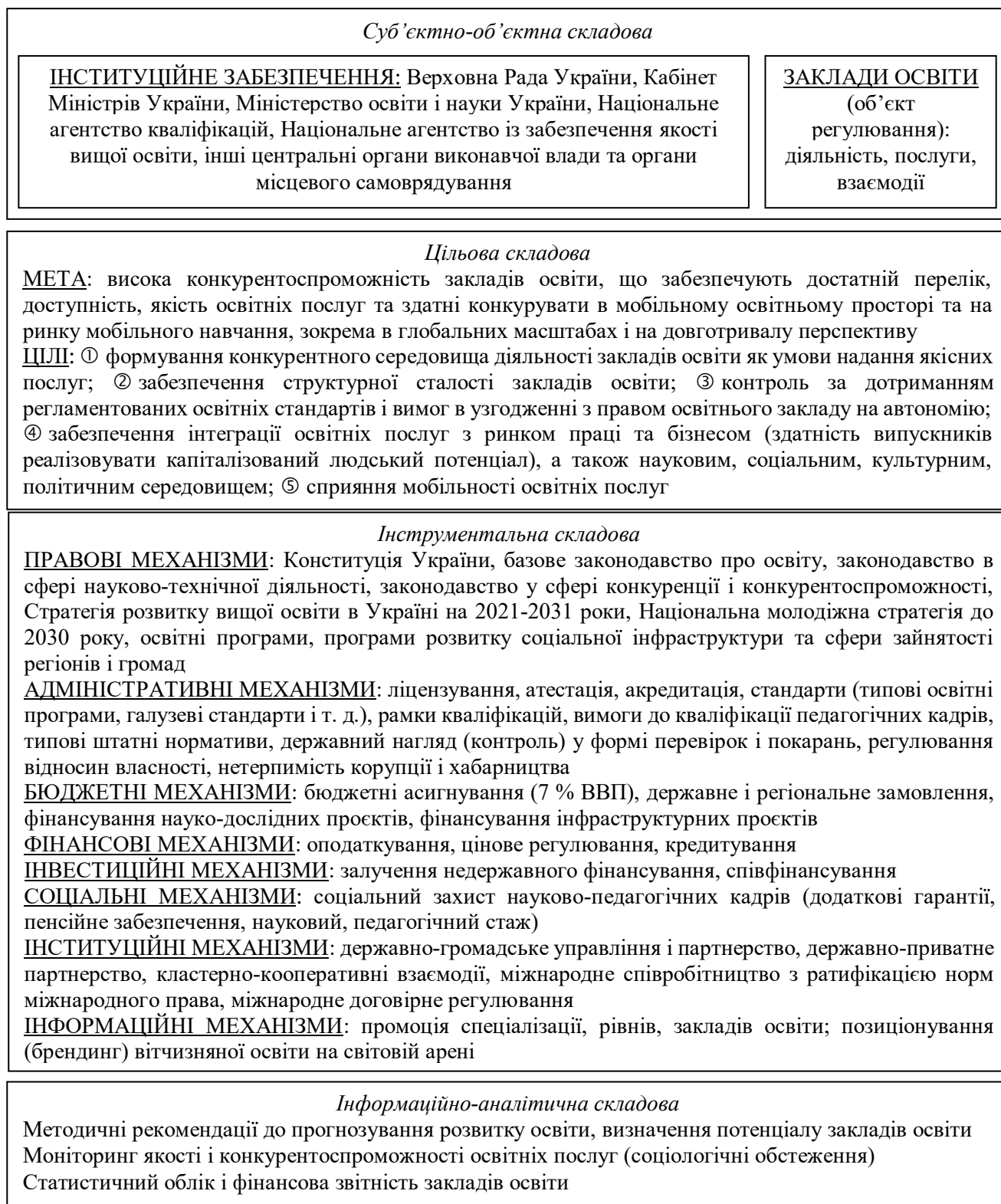

Рис. 2. Загальна схема механізму державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти в Україні

Примітка: розроблено автором

Досліджено вплив конституційного права громадян України на безоплатну освіту як ключового чинника впливу на конкурентоспроможність закладів освіти, що визначає доступність якісних освітніх послуг на всіх рівнях. На сьогодні доступність освіти має правовий, соціальний та економічний аспекти,

які регулюються національним та міжнародним законодавством. Забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти через розширення доступу до освітніх послуг потребує фінансових механізмів підтримки, зокрема бюджетного фінансування, регіонального замовлення, пільгового кредитування та грантового фінансування.

Запропоновано розглядати розвиток приватного сектору освіти крізь призму ризиків посилення соціальної нерівності та обмеження доступу для вразливих груп населення; доведено, що право на безкоштовну освіту має не лише соціально-економічний, а й політичний вимір, оскільки в умовах війни та територіальної окупації воно стає чинником збереження національної єдності; обґрунтовано необхідність підвищення ефективності бюджетного фінансування освіти та формування конкурентного середовища, здатного забезпечити якість освітніх послуг і запобігти освітній міграції.

Сучасні глобалізаційні та євроінтеграційні виклики, що впливають на механізми державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти України є вкрай неоднозначними, адже освіта є однією з найбільш інтеграційних сфер, а процеси глобальної стандартизації, мобільності та інноваційності формують нові критерії конкурентоспроможності. Обґрунтовано необхідність впровадження європейських підходів до організації освітнього процесу, адаптації вітчизняного законодавства до європейських норм, розвитку академічної мобільності та міжнародного співробітництва. Виявлено, що зростання освітньої міграції населення, проблеми матеріально-технічного забезпечення, неефективність державного фінансування та низька інтеграція в міжнародні освітні рейтинги є ключовими викликами для українських закладів освіти (рис. 3, рис. 4). Запропоновано розглядати регулювання навчання іноземців в Україні через діяльність Українського державного центру міжнародної освіти як ключового інституційного механізму, зокрема доведено, що до повномасштабного вторгнення спостерігалася позитивна динаміка зростання кількості іноземних студентів (окрім 2013-2014 та 2019-2020 рр.), тоді як у 2022-2024 рр. їхня чисельність скоротилася у 1,6-2,6 раза.

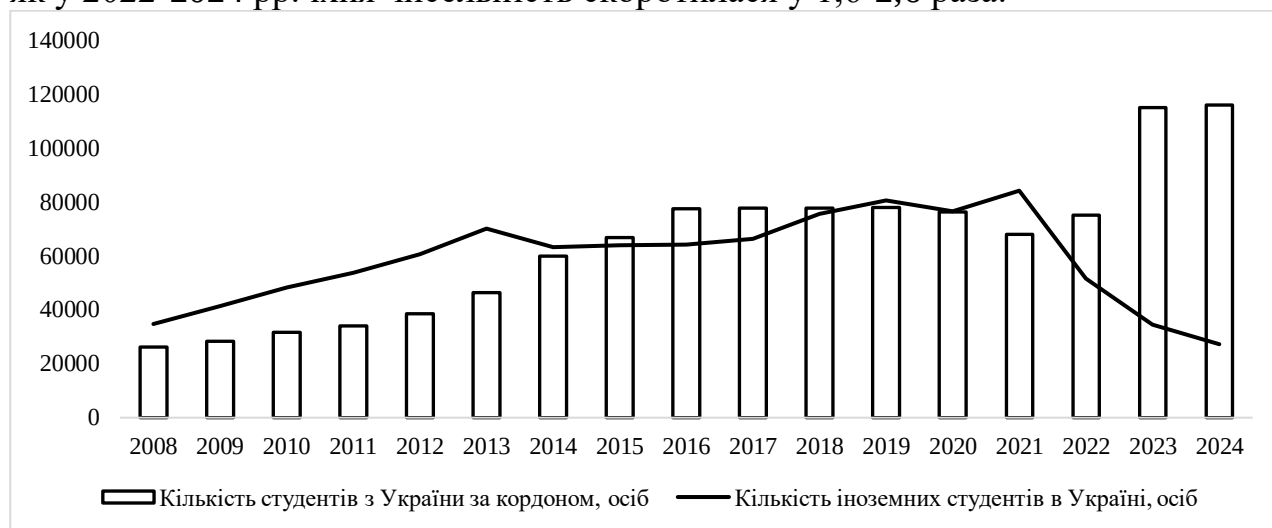

Рис. 3. Освітня еміграція та імміграція України, осіб, 2008-2024 роки, осіб

Примітка: розраховано автором

Також обґрунтовано, що, попри збереження лідерства Києва, Харківської, Львівської, Дніпропетровської, Одеської та Запорізької областей, потенційні можливості західних регіонів із кращими безпековими умовами залишаються недостатньо реалізованими, що особливо підтверджує скорочення частки іноземних студентів у Львівській області.

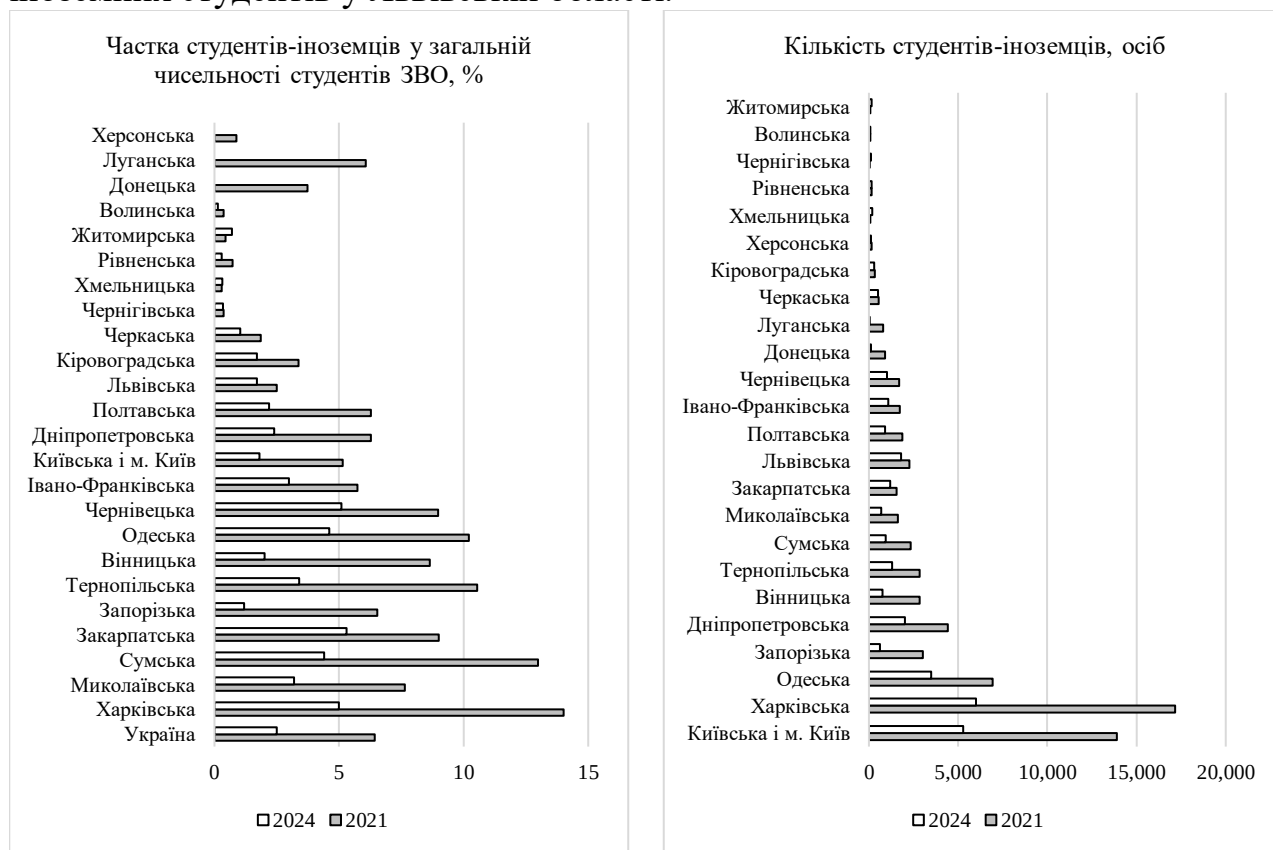

Рис. 4. Освітня імміграція в регіонах України, 2021, 2024 н.р.

Примітка: розраховано автором

Тому державна політика у сфері освіти має бути спрямована на посилення конкурентних переваг закладів освіти через стимулювання науково-дослідної діяльності, розширення програм подвійного диплома та міжнародного визнання освітніх кваліфікацій. Для цього запропоновано механізми державного регулювання, що передбачають посилення міжрегіональної академічної мобільності, цільове фінансування освітніх ініціатив та стимулювання реєміграції молоді.

У третьому розділі «**Аналіз конкурентоспроможності закладів освіти України через призму оцінювання ефективності механізмів державного регулювання**» запропоновано методичні підходи до аналізу конкурентоспроможності закладів освіти України через оцінку ефективності механізмів державного регулювання, що враховує міждержавний, міжрегіональний і міжінституційний виміри (рис. 5). Виділено основні чинники, які впливають на рівень конкурентоспроможності освітніх установ, зокрема якість освітніх послуг, фінансове забезпечення, кадровий потенціал, міжнародну співпрацю та рівень технологічної модернізації. Здійснено статистичний аналіз позицій українських закладів освіти у міжнародних рейтингах, таких як PISA та Times Higher Education, що дозволяє оцінити ефективність освітньої політики у

глобальному контексті. Виявлено регіональні диспропорції у розвитку освітніх установ, обґрунтовано необхідність цільового фінансування та впровадження стратегічних реформ для підвищення їхньої конкурентоспроможності (рис. 6).

Рис. 5. Інтегрований методичний підхід до аналізу конкурентоспроможності закладів освіти: міждержавний, міжрегіональний та міжінституційний виміри

Примітка: розроблено автором

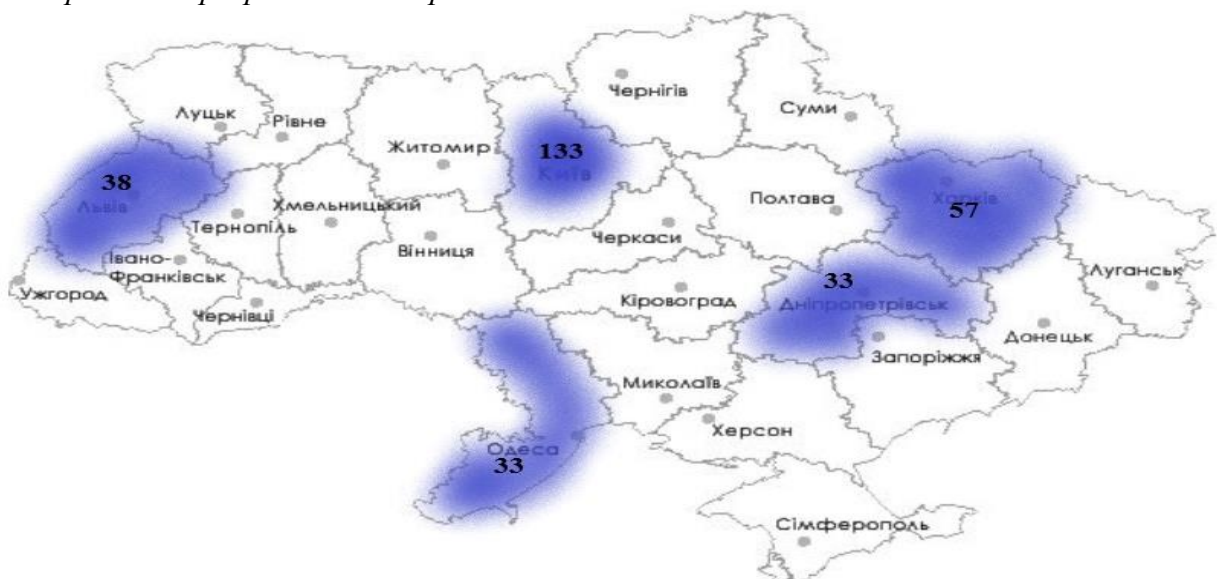

Рис. 6. Університетські центри, за кількість закладів вищої освіти, 2024 р.

Примітка: розраховано автором

Досліджено інституційні аспекти конкуренції між закладами освіти, зокрема вплив академічної репутації, інноваційності програм та рівня інтернаціоналізації на загальну якість освітнього процесу. Запропоновано заходи з удосконалення механізмів державного регулювання, спрямовані на стимулювання міжнародної мобільності студентів і викладачів, розширення програм академічного партнерства та покращення доступу до фінансових і технологічних ресурсів.

Означено проблеми та тенденції забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України в умовах сучасних викликів, зокрема війни, економічної нестабільності та глобальних освітніх трансформацій (табл. 2).

Таблиця 2

**Основні проблеми впливу на конкурентоспроможність українських
освітніх установ**

Проблема	Характеристика
Фінансування та інфраструктурні обмеження	Багато освітніх закладів в Україні стикаються з недостатнім фінансуванням, що безпосередньо впливає на якість навчального процесу та стан навчальної інфраструктури. Обмежені бюджети призводять до зношення матеріально-технічної бази, недостатності навчальних матеріалів і обладнання, що знижує якість освітніх послуг і ускладнює впровадження інноваційних методів навчання.
Адаптація до сучасних освітніх технологій	Швидкі темпи технологічного розвитку вимагають постійного оновлення навчальних програм та методик викладання. Однак багато закладів освіти відчують складнощі з інтеграцією новітніх технологій через відсутність кваліфікованих кадрів та технічного забезпечення, що ускладнює підготовку випускників до сучасного ринку праці.
Проблеми з якістю освіти та відповідність міжнародним стандартам	Українські освітні установи стикаються з викликом забезпечення високої якості освіти, що відповідає міжнародним стандартам. Це охоплює питання акредитації, сертифікації та міжнародної інтеграції освітніх програм. Забезпечення якості вимагає зміцнення методів внутрішньої та зовнішньої оцінки, що залучає значні ресурси і зусилля.
Демографічні зміни та міграція	Демографічна ситуація в Україні, зокрема зменшення народжуваності та високий рівень міграції, особливо серед молоді, впливає на чисельність студентів у вищих та середніх спеціалізованих навчальних закладах. Це вимагає переосмислення програм та курсів з метою залучення та утримання студентів.
Вплив війни	Україна зазнає значних руйнувань інфраструктури, зокрема освітньої. Це спричиняє проблеми щодо безпеки в навчальних закладах, необхідність евакуації та переміщення студентів та персоналу, а також потребу значних ресурсів на відновлення пошкоджених об'єктів та адаптацію до нових реалій.

Примітка: систематизовано автором

Визначено наявні ключові фактори, що впливають на рівень конкурентоспроможності освітніх установ, зокрема адаптацію до змінних вимог ринку праці, фінансування, інноваційний потенціал, міжнародну співпрацю та технологічну модернізацію. Розглянуто глобальні освітні тенденції, такі як

інтернаціоналізація освіти, масовізація вищої освіти, розвиток компетентнісного підходу та цифровізація освітнього процесу. Виявлено негативні наслідки кризових явищ, серед яких деградація матеріально-технічної бази, посилення нерівності у доступі до якісної освіти, відтік наукових кадрів та проблема «надлишкової освіти», що знижує ефективність використання людського капіталу. Доведено, що воєнні дії в Україні спричинили руйнування освітньої інфраструктури, масове переміщення учнів, студентів і педагогів та відтік кваліфікованих кадрів, що суттєво ускладнює функціонування закладів освіти; запропоновано спрямувати державну та місцеву політику на відновлення освітнього середовища, адаптацію навчальних програм і забезпечення психологічної підтримки учасників освітнього процесу (рис. 7).

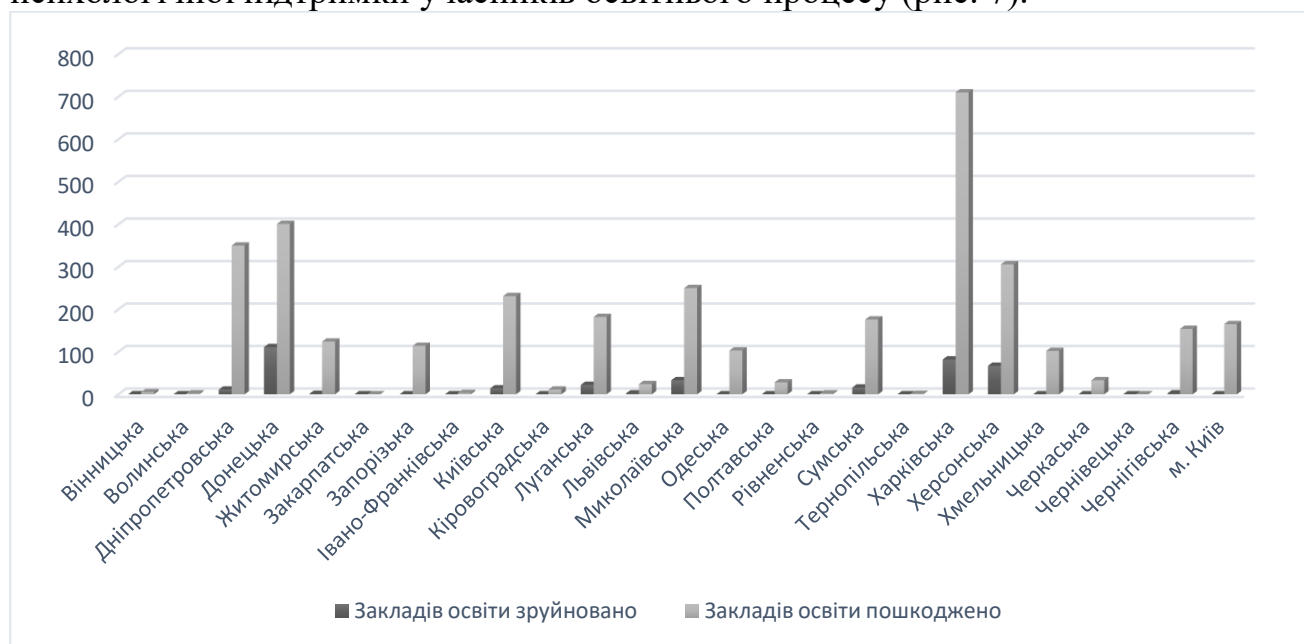

Рис. 7. Зруйновані та пошкоджені заклади освіти в регіонах України, 2024 р.

Примітка: розраховано автором

Визначено напрями вдосконалення державної політики у сфері освіти, зокрема розширення державної підтримки закладів освіти, впровадження інклюзивних освітніх практик, інтеграцію інноваційних навчальних технологій та забезпечення відповідності освітніх програм міжнародним стандартам.

Досліджено ефективність механізмів державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти України в умовах глобалізації та трансформації освітнього простору. Визначено ключові аспекти регулювання, що охоплюють економічні, соціальні, технологічні та інституційні чинники, які впливають на якість освітніх послуг та інтеграцію вищої освіти у соціально-економічні процеси (рис. 8). Проаналізовано законодавче забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти, зокрема нормативні акти, що визначають правові засади освітньої діяльності, автономію університетів та механізми забезпечення якості освіти. Виявлено переваги й недоліки чинної законодавчої бази, охоплюючи питання фінансування, інноваційного розвитку та міжнародної інтеграції української вищої освіти. Акцентовано на проблемах недостатнього фінансування науки, диспропорцій у розподілі ресурсів та потребі адаптації законодавства до європейських стандартів (рис. 9).

Рис. 8. Важелі впливу на ефективність механізмів державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти України

Примітка: розроблено автором

Запропоновано розглядати механізм розподілу освітньої субвенції як інструмент забезпечення рівних умов функціонування закладів загальної середньої освіти незалежно від форми власності; доведено, що система фінансування освіти має базуватися не лише на державних і місцевих бюджетах, а й на диверсифікованих джерелах – оплаті освітніх послуг, доходах від господарської та наукової діяльності, грантах, інвестиціях, добровільних внесках та інших надходженнях, не заборонених законодавством. Обґрунтовано, що

рівень державного фінансування безпосередньо визначає якість освітніх послуг через вплив на матеріально-технічну базу, оплату праці педагогів і загальну ефективність освітнього процесу. Доведено, що бюджетні видатки на освіту спрямовуються на всі рівні – від дошкільної та загальної середньої до вищої, післядипломної і позашкільної, а також на матеріальне забезпечення закладів, проведення досліджень і реалізацію програм розвитку.

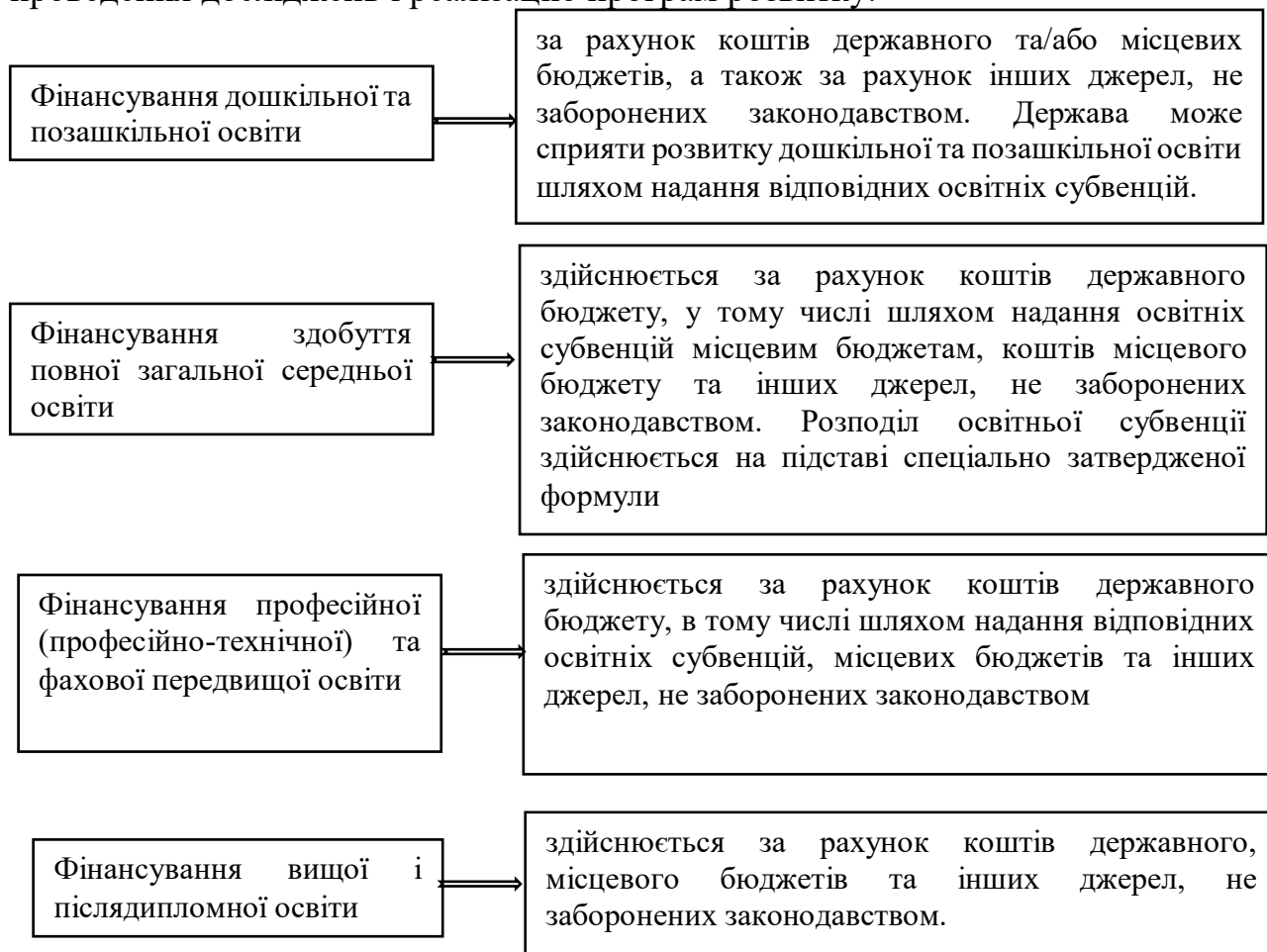

Рис. 9. Особливості фінансування різних рівнів освіти

Примітка: розроблено автором

Розглянуто соціологічний вимір регулювання, зокрема вплив освітньої політики на соціальну мобільність, формування людського капіталу та економічний розвиток країни. Сьогодні є необхідність реформування державних механізмів регулювання освіти з урахуванням глобальних освітніх тенденцій, розвитку партнерських зв'язків між державою, бізнесом і науковими установами, а також впровадження комплексної стратегії фінансування та оцінювання ефективності освітніх закладів.

У четвертому розділі «**Пріоритетні механізми державного регулювання діяльності закладів освіти України в контексті забезпечення їх конкурентоспроможності**» досліджено пріоритетні механізми державного регулювання діяльності закладів освіти України з метою забезпечення їх конкурентоспроможності в умовах децентралізації та глобальних освітніх трансформацій. Визначено ключові групи регуляторного інструментарію, серед

яких бюджетні, фінансові, адміністративні, соціальні та інституційні механізми (рис. 10).

БЮДЖЕТНІ МЕХАНІЗМИ	Видатки з державного бюджету (асигнування, зобов'язання)	Видатки зі Зведеного бюджету в кількісному та відсотковому значеннях (згідно програмної класифікації видатків та кредитування)
		Відношення видатків на освіту до ВВП країни
		Структура видатків на освіту за різними рівнями, статтями, у розрахунку на одного учня/студента та ін.
	Між-бюджетні трансферти	Освітня субвенція з державного бюджету місцевим (за формулою розподілу)
		Міжбюджетні трансферти у формі субвенції на програму економічного і соціального розвитку території (району, громади) для підвідомчих установ освіти
	Видатки з місцевих бюджетів	Дотація з місцевого бюджету на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти за рахунок відповідної додаткової дотації з державного бюджету
		Субвенція з місцевого бюджету на здійснення переданих видатків у сфері освіти за рахунок коштів освітньої субвенції
		Видатки з бюджетів розвитку територіальних громад на освіту
		Придбання обладнання через централізовану закупівлю для закладів загальної середньої і професійної освіти
	Державне і регіональне замовлення	Фінансування ліцензійного обсягу місць згідно державного замовлення на підготовку фахівців, наукових та науково-педагогічних та робітничих кадрів, на підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів
		Фінансування ліцензійного обсягу місць згідно регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів
	Кредитування і грантове фінансування	Пільгове (внутрішнє) кредитування на здобуття освіти – професійної, передвищої, вищої; освітні гранти на здобуття вищої освіти (з 2024 року)
		Міжнародне залучення позик до спеціального фонду
	Фінансування науково-дослідних проєктів	Цільове фінансування виконання фундаментальних і прикладних досліджень, науково-технічних розробок закладів вищої освіти та наукових установ
		Фінансування через конкурси і гранти Національного фонду досліджень України
	Фінансування інфраструктурних проєктів	Фінансування освітніх інвестиційних проєктів у рамках державної програми «Велике будівництво»
		Фінансування освітніх інвестиційних проєктів коштом Державного фонду регіонального розвитку
	Додаткове фінансування, у тому числі науково-дослідних та інфраструктурних проєктів, у рамках реалізації державних освітніх програм (взаємозв'язок з групою правових механізмів)	

Рис. 10. Бюджетні механізми державного регулювання діяльності закладів освіти в Україні

Примітка: розроблено автором

Особливу увагу приділено аналізу бюджетного фінансування як основного механізму державної підтримки освітньої сфери, визначено його значення для

забезпечення рівного доступу до якісної освіти та формування освітнього ринку. Проведено ретроспективний аналіз ефективності бюджетних механізмів, охарактеризовано сучасні виклики, зокрема вплив децентралізації, оптимізацію мережі закладів освіти, дефіцит фінансування та необхідність удосконалення освітніх субвенцій. Досліджено можливості диверсифікації джерел фінансування освітніх закладів, включаючи міжнародне кредитування, пільгові освітні кредити, державне та регіональне замовлення, фандрайзингові ініціативи та розвиток партнерства з бізнесом. Виявлено ключові проблеми бюджетного регулювання на різних рівнях освіти – від дошкільної до вищої, включаючи питання інклюзивного навчання, модернізації матеріально-технічної бази та підвищення якості освітніх послуг. Обґрунтовано необхідність удосконалення формули розподілу освітніх субвенцій, підвищення ефективності використання бюджетних коштів та посилення інституційної спроможності громад у фінансуванні освіти. Визначено стратегічні напрями розвитку бюджетних механізмів, що сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності закладів освіти в Україні через запровадження комплексного підходу до фінансування, посилення взаємозв'язку між освітою та ринком праці, стимулювання наукової діяльності та інтеграцію до європейського освітнього простору (табл. 3).

Таблиця 3

Пріоритети покращення використання бюджетних механізмів державного регулювання діяльності закладів освіти в Україні

Група механізмів	Пріоритети покращення
Видатки з державного бюджету	За збереження поточного обсягу фінансування перегляд структури його розподілу зі спрямуванням на слабкі сторони діяльності закладів освіти в умовах глобальної конкуренції.
Міжбюджетні трансфери та освітня субвенція	Удосконалення формули розподілу освітньої субвенції з урахуванням територіальної і безпекової специфіки та включенням до критеріїв показників якості освітніх послуг. Введення освітньої субвенції для фінансування закладів дошкільної освіти задля вирівнювання доступності послуг для дітей громад різної фінансової спроможності, часткової компенсації витрат батьків на харчування дітей за рахунок місцевих бюджетів. Закладення в освітню субвенцію не лише поточних витрат, але й витрат на розвиток.
Видатки з місцевих бюджетів на освіту	Надання переваги фінансування в межах бюджетів розвитку територіальних громад проєктів, що спрямовані на формування креативного освітнього середовища молоді замість «витратних» проєктів покращення соціальної інфраструктури.
Державне і регіональне замовлення	Удосконалення державного і регіонального замовлення завдяки системному моніторингу працевлаштування випускників як індикатора реальних потреб ринку праці (національного, регіональних), а також потреб економіки воєнного часі і повоєнного відновлення.
Пільгове кредитування здобуття освіти	Активізація і популяризація пільгового кредитування на рівнях професійної, передвищої та вищої освіти з диференціацією доступу для різних груп населення.
Фінансування науково-дослідних та інфраструктурних проєктів	Більша переорієнтація на фінансування закупівлі обладнання, зокрема для навчальних кабінетів і STEM-лабораторій закладів освіти рівня загальної середньої та професійно-технічної освіти, для посилення якісної складової освітніх послуг.

Примітка: систематизовано автором

Доведено особливу роль державних стандартів як адміністративних механізмів забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України. Визначено їх значення у формуванні якісного освітнього простору, що відповідає регламентованим вимогам і міжнародним зобов'язанням країни. Проаналізовано взаємозв'язок адміністративних механізмів із правовим середовищем та інституційними процесами, що визначають діяльність системи освіти. Встановлено, що державні освітні стандарти відіграють ключову роль у структуризації навчального процесу, визначенні вимог до педагогічних кадрів, регулюванні освітніх послуг та створенні умов для забезпечення конкурентних переваг закладів освіти. Особливу увагу приділено викликам, що впливають на функціонування адміністративних механізмів, зокрема євроінтеграційним, безпековим, міграційним та цифровим трансформаціям. Обґрунтовано необхідність постійного оновлення освітніх стандартів відповідно до змін у соціально-економічному середовищі, викликів війни та глобальної конкуренції (рис. 11).

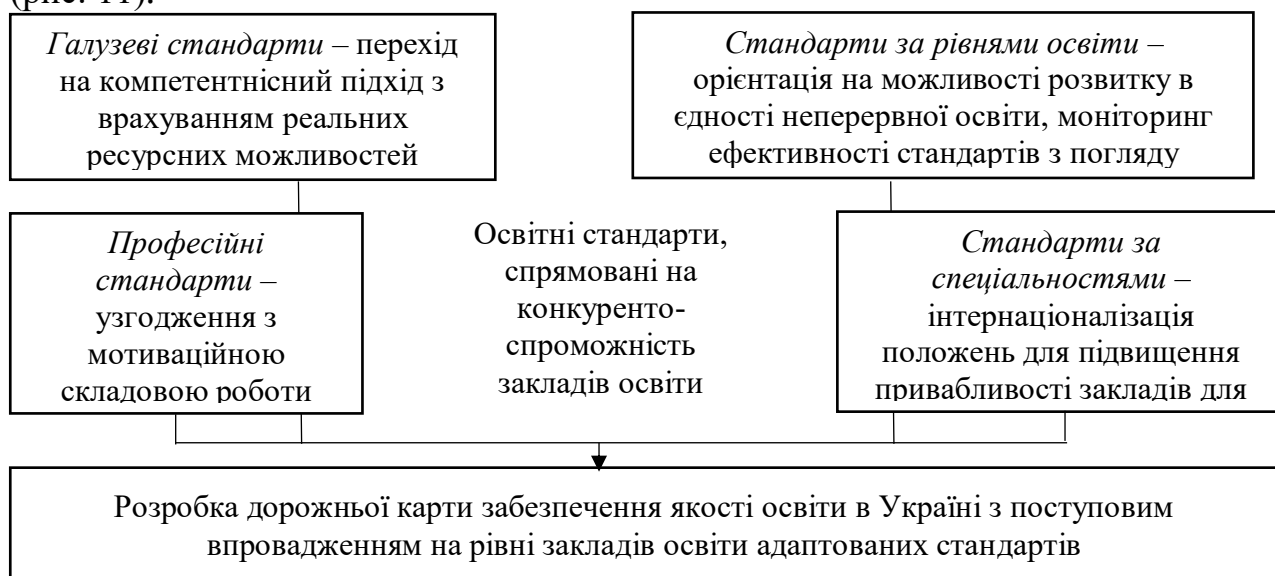

Рис. 11. Пріоритети вдосконалення стандартизації діяльності закладів освіти України в контексті забезпечення їх конкурентоспроможності

Примітка: розроблено автором

Виокремлено особливості впровадження стандартів на різних рівнях освіти – від дошкільної до вищої, а також їхню роль у модернізації професійної, фахової передвищої та вищої освіти. Підкреслено значення балансу між жорсткістю адміністративного регулювання та автономією закладів освіти для стимулювання їх розвитку, адаптації до викликів та підвищення їхньої конкурентоспроможності у глобальному освітньому просторі.

Обґрунтовано особливості регулювання змістовної складової освітнього процесу як ключового фактора конкурентних переваг закладів освіти України у глобальному мобільному просторі. Виявлено ключові пріоритети покращення освітнього процесу, зокрема впровадження інноваційних методів навчання, підвищення якості педагогічних кадрів, цифровізацію освітнього середовища, розвиток освітнього брендингу та інтеграцію практико-орієнтованих підходів (рис. 12). Доведено, що ментальний освітній простір формується під впливом

загальних ментальних характеристик суспільства, які є відображенням індивідуальної та колективної свідомості, зумовленої сукупністю традицій, вірувань і світоглядних орієнтирів; запропоновано трактувати ці характеристики як багатовимірне явище, що у сфері освіти поєднує когнітивні, комунікативні, ціннісні, екзистенційні та діяльнісні компоненти.

Рис. 12. Ціннісна площина брендингу закладу освіти

Примітка: розроблено автором

Визначено, що ефективна організація освітнього процесу передбачає баланс між державним регулюванням, автономією закладів освіти, міжнародними стандартами та потребами осіб, які навчаються. Проаналізовано структурні складові освітнього процесу, включаючи педагогічну, кадрову, матеріально-технічну, організаційну та інституційно-управлінську компоненти. Обґрунтовано значення компетентнісного підходу, що визначає конкурентоспроможність випускників на глобальному ринку праці та інтелектуальному просторі. Особливу увагу приділено питанням оплати праці

педагогічних працівників, необхідності їхньої мотивації та забезпечення сталого розвитку освітньої сфери (рис. 13).

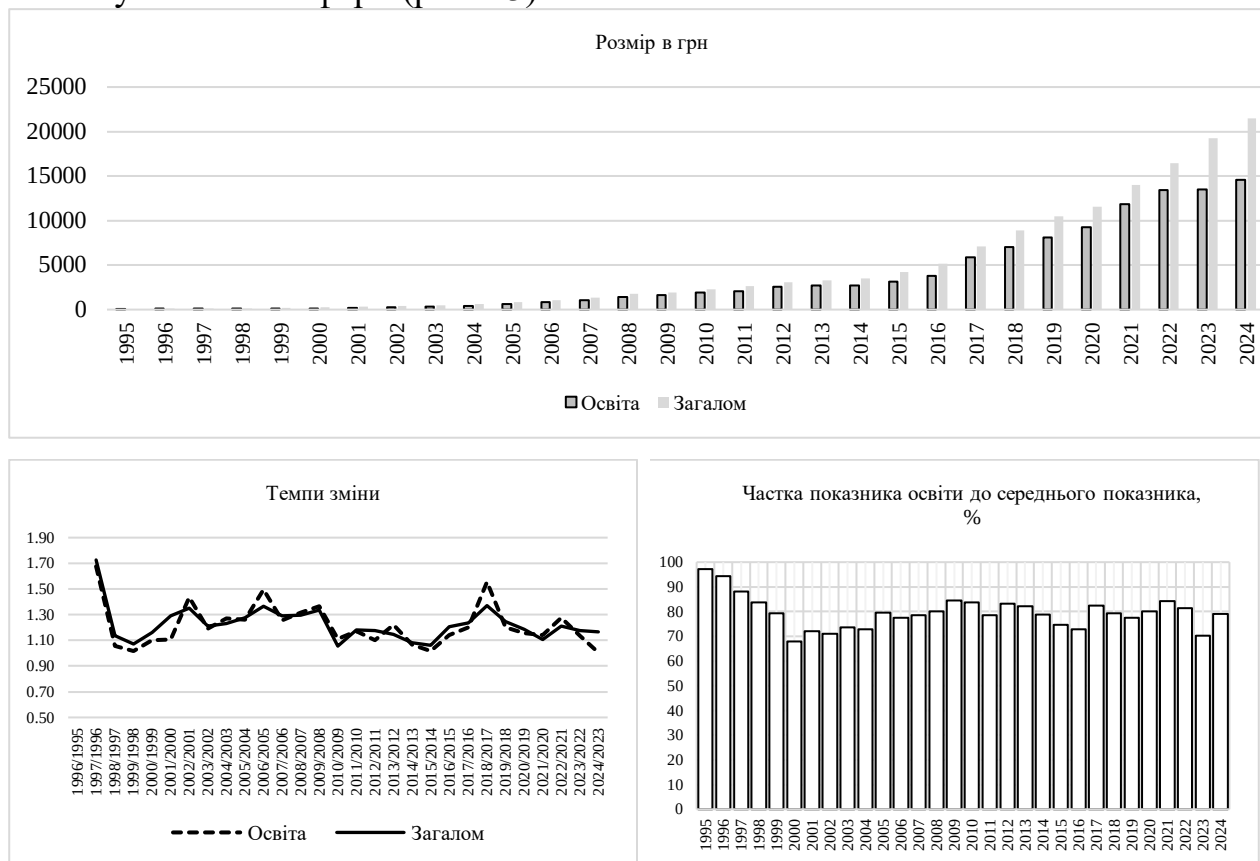

Рис.13. Динаміка середньомісячної заробітної плати у сфері освіти та в Україні загалом, 1995-2024 роки

Примітка: розраховано автором

Доведено, що комплексна модернізація змістовної складової освітнього процесу сприятиме посиленню конкурентних позицій українських закладів освіти та інтеграції національної системи освіти у міжнародний освітній простір.

У п'ятому розділі «**Стратегічні пріоритети забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України**» запропоновано розглядати стратегічні пріоритети забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України з точки зору глобалізації освітнього простору. Сьогодні інтеграція міжнародних практик, зокрема впровадження інноваційних підходів до управління, цифрових та дистанційних форм навчання, розширення бізнес-партнерства у навчальних програмах і активізація процесів інтернаціоналізації, є ключовими чинниками підвищення ефективності функціонування освітніх установ (рис. 14). Тому значення адаптації системи освіти до сучасних викликів, серед яких – необхідність модернізації навчальних процесів, оптимізація фінансових ресурсів, залучення іноземних студентів та розвиток міжнародної співпраці є вкрай важливим.

Проаналізовано роль інтернаціоналізації освітнього процесу як важливого інструменту формування міжнародної конкурентоспроможності закладів освіти. Доведено, що створення спільних програм із зарубіжними партнерами, впровадження англійських освітніх курсів, активна участь у міжнародних

рейтингах та наукових дослідженнях сприяють підвищенню якості освіти та забезпеченню відповідності підготовки кадрів сучасним вимогам ринку праці. Окреслено перспективи застосування цифрової трансформації як засобу підвищення конкурентоспроможності освітніх інституцій, зокрема впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, онлайн-навчання, штучного інтелекту та віртуальної реальності у навчальний процес.

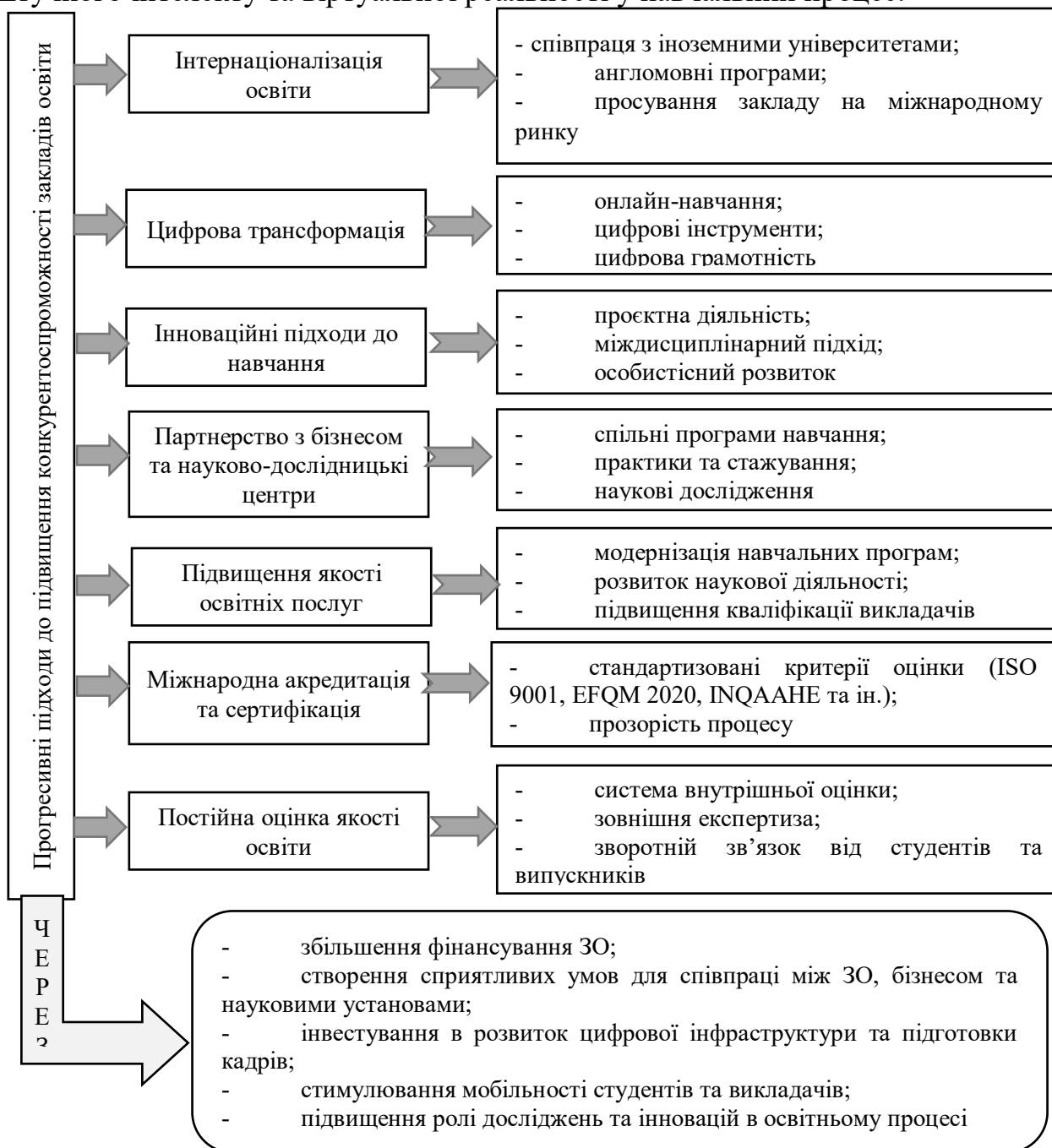

Рис. 14. Міжнародні підходи до підвищення конкурентоспроможності закладів освіти та шляхи їх впровадження в Україні

Примітка: власна розробка автора

Запропоновано систему розвитку партнерства між освітніми установами, бізнесом та науково-дослідницькими центрами як механізму формування

інтегрованої освітньо-наукової моделі, що враховує реальні потреби ринку праці та економічні тенденції (рис. 15).

Доведено важливість постійного моніторингу якості освітніх послуг через впровадження внутрішніх та зовнішніх систем оцінювання, що забезпечують прозорість та ефективність управління освітнім процесом. Використання міжнародного досвіду, підвищення цифрової грамотності, посилення міждисциплінарного підходу та активізація співпраці з роботодавцями сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності українських закладів освіти. Визначено, що комплексна модернізація освітнього процесу є ключовим чинником забезпечення високого рівня академічної мобільності, інтеграції України в міжнародний освітній простір та формування конкурентоспроможної системи освіти, здатної відповідати викликам сучасного ринку праці.

Рис. 15. Модель взаємодії освітніх інституцій, бізнесу та науково-дослідних центрів для підвищення конкурентоспроможності закладів освіти

Примітка: власна розробка автора

Досліджено стратегічні аспекти забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України в умовах гармонізації законодавства з європейськими стандартами та інтеграції сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Освіта визначена ключовим фактором соціально-економічного й культурного розвитку, а конкурентоспроможність закладів – їх здатністю адаптуватися до глобальних викликів. Обґрунтовано потребу у стратегії розвитку, що включає

цифровізацію, інтеграцію міжнародних стандартів, розвиток державно-приватного партнерства та підвищення кваліфікації викладачів (рис. 16).

Показано роль моніторингу й оцінювання якості освітніх послуг як інструментів підвищення ефективності управління. Доведено, що конкурентоспроможність забезпечується впровадженням інноваційних технологій, гнучкою підготовкою фахівців, співпрацею з бізнесом і науковими центрами. Визначено, що сучасні управлінські практики, маркетингові стратегії та залучення інвестицій сприятимуть формуванню інноваційного середовища, підвищенню міжнародного іміджу та інтеграції української освіти в європейський простір.

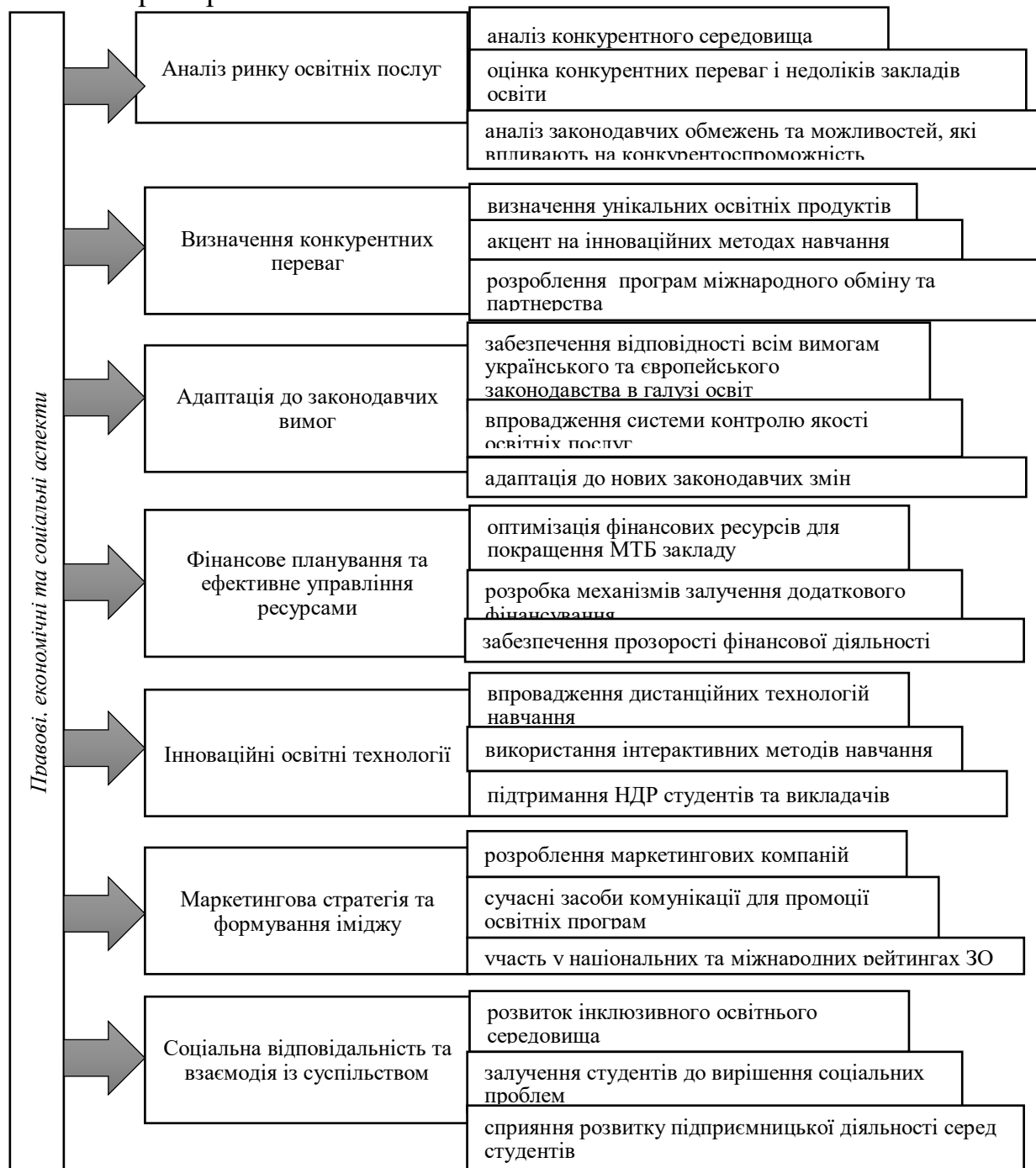

Рис. 16. Ключові елементи стратегії забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України

Примітка: власна розробка автора

Запропоновано бачення публічної політики забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України в умовах децентралізації державного управління. Доведено, що освітні установи є ключовими стейкхолдерами територіального розвитку, виконують не лише освітню, а й соціально-економічну функцію, впливаючи на демографічний потенціал, інвестиційну привабливість та локальний ринок праці. Обґрунтовано, що ефективність публічної політики у сфері освіти залежить від рівня розвитку громадянського суспільства, прозорості прийняття управлінських рішень та взаємодії з іншими інститутами. Запропоновано мережевий підхід до регулювання конкурентоспроможності освітніх закладів через інтеграцію освіти, науки, бізнесу та громадськості, а також окреслено практичні напрями вдосконалення публічної політики – від розширення соціальної відповідальності закладів до створення освітніх округів і підвищення рівня їхньої медійної активності.

ВИСНОВКИ

У дисертації запропоновано вирішення науково-прикладної проблеми, що полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні формування комплексного механізму державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти України в умовах глобалізаційних викликів та євроінтеграційних процесів і розробленні рекомендацій для оптимізації наявних регуляторних практик. Результати проведеного дослідження дозволили сформулювати такі висновки та пропозиції.

1. Узагальнено та систематизовано понятійно-термінологічний апарат дослідження конкурентоспроможності закладів освіти, що дозволив визначити її як багатовимірну характеристику, яка поєднує якість освітніх послуг, ефективність управління, наукову діяльність та адаптивність до змінного освітнього середовища. Охарактеризовано основні терміни і концепції у межах дослідження, що сприяє чіткому формулюванню стратегій підвищення конкурентоспроможності освітніх інституцій у контексті глобалізації та зростання міжнародної академічної взаємодії. Визначено, що конкурентоспроможність в освіті є важливим індикатором якості, інноваційності, здатності залучення та утримання талановитих студентів і викладачів, а також релевантності навчальних програм до реалій ринку праці. Доведено, що інтеграція освітніх закладів у міжнародний освітній і науковий простори підвищує їх привабливість і сприяє стійкості в умовах зовнішнього середовища. Встановлено, що ефективне управління внутрішніми ресурсами, забезпечення компетентісно-кадрової синергії, брендингу закладів освіти та оновлення освітніх програм з урахуванням сучасних досягнень є ключовими для забезпечення конкурентоспроможності освітніх інституцій.

2. Встановлено, що суть державного регулювання в освітній сфері полягає в інтеграції стратегічних, оперативних і трансформаційних напрямів, а також змін, внесених воєнними конфліктами. Стратегічні напрями фокусуються на довготривалій інтеграції української освіти у міжнародний освітній простір, розбудові віртуально-дистанційної освітньої парадигми, впровадженні науково

обґрунтованих освітніх стандартів та підвищенні зайнятості випускників. Оперативні напрями спрямовані на вирішення актуальних проблем у короткостроковій перспективі, покращення фінансового забезпечення освітньої галузі та забезпечення доступу до освітніх послуг усіх верств населення. Трансформаційні напрями визначаються необхідністю якісного оновлення освіти з використанням інституційного, інфраструктурного та інструментального підходів через модернізацію навчального процесу, його гуманізацію та перехід до особистісно-орієнтованої парадигми, що сприяє доступності освітніх послуг. Війна суттєво модифікує зміст та тривалість освітніх перетворень, ставлячи перед освітніми системами нові виклики, що вимагають негайного реагування на зміну динаміки та формування механізмів для ефективної підтримки постраждалих закладів та забезпечення психологічної реабілітації учасників освітнього процесу.

Наголошено на важливості реформування освітньої системи та її здатності формувати інтелектуальний капітал. Побудова незалежної держави, яка захищає свої національні інтереси, передбачає встановлення освіти як пріоритету, підтримку її неперервності та різноманітності, що базуються на демократії та гуманістичних цінностях, використання прогресивних освітніх та управлінських технологій, що є умовою конкурентоспроможності закладів освіти. В умовах російської агресії особливо значущими є питання національно-патріотичного виховання, збереження ідентичності, розвитку ціннісних орієнтацій. Міжнародна конкуренція вимагає від українських закладів освіти ініціатив інноваційних освітніх проєктів, які формують навички та компетенції, необхідні для сучасного інноваційного суспільства.

3. Визначено, що структура комплексного механізму державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти в умовах глобалізації та інтенсифікації науково-технічного прогресу відіграє вирішальну роль у підтримці їх конкурентоспроможності на національному та міжнародному рівнях. Визначено, що зміцнення позицій закладів освіти забезпечується через адаптивний механізм державного регулювання, який реагує на зміни у зовнішньому середовищі та забезпечує відповідність освітніх послуг поточним економічним і соціальним вимогам. Доведено, що інтеграція системних підходів у розробленні політик сприяє формуванню стратегічних пріоритетів, що відображаються в законодавчих та нормативних актах, зокрема Закону України «Про освіту». Також наголошено на необхідності забезпечення неперервної взаємодії між державою, освітніми закладами та ринком праці для гармонізації освітніх програм із вимогами економіки, що є ключовим для підвищення якості освіти та її інноваційного потенціалу. Встановлено, що державне регулювання відіграє важливу роль у стимулюванні освітніх інституцій до підвищення стандартів якості, доступності та інноваційності освітніх послуг, що безпосередньо сприяє збільшенню їхньої конкурентоспроможності в умовах глобальної конкуренції.

Досліджено право на безкоштовну освіту громадян України як чинник, що впливає на конкурентоспроможність закладів освіти, з акцентом на необхідність забезпечення якості освітніх послуг на всіх рівнях. Проаналізовано різні аспекти

доступності освітніх послуг, зокрема територіальна, фізична, соціальна та фінансова доступність, що вказує на важливість комплексного підходу до управління конкурентоспроможністю освітніх установ. Виокремлено правову регламентацію доступності освіти, що передбачає державне фінансування та ринкові умови, визначає цінові параметри різних послуг. Обговорено протиріччя між необхідністю витрат на забезпечення якісних освітніх послуг та механізмами їх компенсації, особливо в умовах воєнного стану та соціально-економічної поведінки певних груп населення. Зазначено, що ефективне вирішення цих питань сприятиме збереженню і розвитку конкурентоспроможності українських освітніх закладів.

4. Виявлено, що глобалізація та євроінтеграція впливають на механізми державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти в Україні, вимагаючи адаптації до сучасних міжнародних стандартів. На основі аналізу встановлено, що освітні інституції зіштовхуються з низкою викликів, серед яких необхідність інтеграції в глобальний освітній простір, неефективність державної політики, інфраструктурні та ресурсні обмеження. При цьому здобуття конкурентних переваг залежить від можливості закладів освіти відповідати на зовнішні виклики та інтегрувати інноваційні та міжнародно прийняті практики. Встановлено, що євроінтеграційні процеси забезпечують потенціал для реформування освіти, впровадження нових підходів до оцінювання, моніторингу успішності, а також мобільності академічних кадрів та студентів. Наявність чіткої стратегії щодо використання можливостей глобалізації та євроінтеграції може значно підвищити якість та доступність освітніх послуг, а також сприяти підготовці кваліфікованих фахівців, здатних конкурувати на міжнародному рівні.

Виявлено кризові явища у світовій освітній системі, що пов'язані з переходом суспільства до постіндустріальної фази, та специфічні національні виклики. Глобалізація та інтернаціоналізація освіти стимулюють активізацію міжнародного обміну та співпраці, що веде до уніфікації освітніх систем, зокрема адаптації до міжнародних стандартів, хоча освіта зберігає національну специфіку. Наголошено на ризикогенності зростання кількості громадян України, які навчаються за кордоном, та відсутності оперативного моніторингу відповідних процесів, особливо в умовах повномасштабної війни.

5. Охарактеризовано методичні підходи до аналізу конкурентоспроможності закладів освіти, що дозволяють здійснювати глибоке оцінювання якості освіти, інфраструктури, інноваційного потенціалу та інших ключових аспектів. Інтегрований методичний підхід поєднує різні виміри конкурентоспроможності: міждержавний, міжрегіональний та міжінституційний.

На міждержавному рівні аналіз конкурентоспроможності дозволяє оцінити позиції національних систем освіти у глобальному контексті, порівняти їх з іншими країнами, визначити сильні та слабкі сторони, а також сформулювати стратегії для підвищення ефективності національних освітніх систем, що має особливе значення в умовах глобальної конкуренції, де країни змагаються за залучення студентів, наукових талантів та інвестицій. Міжрегіональний аналіз

дає змогу виявити відмінності у якості освітніх послуг, ресурсному забезпеченні та інфраструктурі між різними регіонами країни, що є важливим для формування регіональної освітньої політики, спрямованої на зменшення диспропорцій і забезпечення рівного доступу до якісної освіти. Міжінституційний вимір конкурентоспроможності закладів освіти, зокрема університетів, акцентує увагу на внутрішніх показниках ефективності освітніх закладів, таких як наукова діяльність, якість викладання, рівень міжнародного співробітництва та інноваційний потенціал. Світові рейтинги університетів, зокрема PISA та Times Higher Education World University Ranking, стають важливим інструментом для оцінки конкурентоспроможності та формування репутації закладу на міжнародній арені.

Загалом ефективний аналіз конкурентоспроможності закладів освіти є необхідним для розроблення стратегій підвищення їхньої ефективності, адаптації до глобальних викликів і стандартів, а також для забезпечення сталого економічного і соціального розвитку в умовах сучасної глобалізації.

6. У процесі дослідження державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти України обґрунтовано вплив окремих механізмів державного регулювання (законодавчих, фінансових, соціальних та ін.) на різні соціальні групи та їх очікування від освітньої системи. Одним з ключових аспектів є відповідність освітніх послуг сучасним запитам суспільства, особливо з боку бізнес-спільноти та роботодавців, що вимагають від закладів освіти гнучкості, адаптації та впровадження інноваційних підходів. Висока ефективність державних механізмів регулювання конкурентоспроможності сприяє соціальній мобільності, інтеграції освіти в соціально-економічну структуру суспільства та покращенню соціальних стандартів. Оцінювання ефективності цих механізмів із соціологічної точки зору є важливим для коригування політики, що гарантує більшу справедливість у доступі до якісної освіти та забезпечення сталого розвитку освітньої системи на національному та міжнародному рівнях.

7. Проаналізовано бюджетні механізми регулювання діяльності закладів освіти в Україні та оцінено їхню ефективність та перспективи в умовах децентралізації державної влади. Виявлено ключові проблеми і тенденції, що характеризують поточний стан фінансування освітніх установ на різних рівнях. Зокрема, на основі проблемно-орієнтованого підходу в процесі аналізу визначено значне розмаїття джерел фінансування, зокрема бюджетні асигнування, освітні субвенції та інші міжбюджетні трансфери, які зумовлюють особливості фінансування в контексті місцевої спроможності і децентралізації. Державне фінансування освіти залишається основним джерелом підтримки, проте потребує подальшого вдосконалення з урахуванням потреби в диверсифікації джерел фінансування та більшої цільової адресності використання коштів, особливо на місцевому рівні. Ідентифіковано важливі напрями для оптимізації бюджетних видатків і підвищення якості освітніх послуг, зокрема через реформування освітньої субвенції та застосування новітніх підходів до фінансування освітньої галузі. Виявлено критичні аспекти в системі бюджетного регулювання, що потребують негайних втручань для забезпечення

адекватного розвитку освітньої сфери в нових умовах децентралізованого управління, що також сприятиме підвищенню конкурентоспроможності закладів освіти і забезпеченню якісної освіти на всіх рівнях.

8. Встановлено, що застосування адміністративного механізму як основи забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти в Україні та становлення й реалізація державних освітніх стандартів в сучасних умовах розвитку освіти є критично важливими. Визначено, що якість освітніх послуг, яка базується на відповідності до регламентованих стандартів, є основоположним фактором, що впливає на здатність закладів освіти конкурувати на ринку мобільного навчання. Адміністративні механізми, такі як ліцензування, атестація та акредитація, забезпечують правове і функціональне основу для встановлення та контролю якості освіти, що в кінцевому результаті впливає на підвищення рівня конкурентоспроможності. Водночас динаміка зовнішніх викликів, таких як інтеграція в міжнародні освітні структури, безпекові виклики внаслідок політичних та воєнних конфліктів, а також пандемія COVID-19, вимагає від держави гнучкого реагування та адаптації освітніх стандартів. Це спонукає до перегляду і оновлення стандартів з метою врахування змінених умов і нових потреб суспільства та ринку праці. Аналіз дії адміністративних механізмів і їх вплив на конкурентоспроможність закладів освіти підтвердив значення прозорих, адаптивних і ефективних правових рамок, які мають здатність відповідати сучасним викликам і забезпечувати високий рівень якості освітніх послуг.

Характеристика змістовної складової освітнього процесу як ключового фактора у формуванні конкурентних переваг закладів освіти України на глобальному рівні має на сьогодні вкрай важливе значення. Розглянуто взаємозв'язок між компетентностями, що формуються, та їхнім впливом на здатність закладів освіти досягати високих результатів у сфері надання освітніх послуг та привабливості для студентів і педагогічних кадрів. Наголошено на значенні гнучкості освітніх процесів, які повинні враховувати динамічні зміни у міжнародному освітньому просторі та виклики, які постають перед сучасною освітою. Це дозволяє закладам освіти не тільки адаптуватися до змін, але й активно впроваджувати інноваційні підходи, які забезпечують підвищення якості освітніх послуг. Особливу увагу приділено необхідності зміцнення матеріально-технічної та педагогічної бази, використанню сучасних інформаційних технологій та інтеграції з міжнародними освітніми стандартами, що сприяє підвищенню загальної конкурентоспроможності закладів освіти в Україні на глобальному рівні.

9. Запропоновано прогресивні підходи до підвищення конкурентоспроможності закладів освіти в Україні, імplementовані з міжнародної практики, які вимагають комплексного підходу, що охоплює інновації в управлінні, інтернаціоналізацію освітнього процесу та цифрову трансформацію. Доведено, що запровадження нових моделей управління, що базуються на принципах прозорості, адаптивності та результативності, дозволяє закладам освіти швидше реагувати на зміни ринку праці та вимоги роботодавців. Інтернаціоналізація, що передбачає створення англomовних програм і співпрацю

з провідними університетами світу, не лише сприяє залученню іноземних студентів, але й покращує якість навчальних програм завдяки обміну досвідом та ресурсами. Важливим аспектом є також впровадження цифрових технологій, які відкривають нові можливості для індивідуалізації навчання та гнучкості освітніх програм, надаючи можливість студентам отримувати знання в зручному для них форматі. Ця цифрова трансформація потребує від викладачів та студентів розвитку нових компетенцій, що робить їх більш підготовленими до викликів сучасного професійного середовища. Встановлено, що комплексна реалізація зазначених підходів не лише підвищує конкурентоспроможність українських закладів освіти, але й сприяє їхньому інтегруванню в глобальний освітній простір, забезпечуючи відповідність сучасним вимогам і стандартам.

10. Визначено, що першочерговим аспектом стратегії забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України в системі чинного законодавства є формування комплексної системи, що поєднує цілі, моніторинг, корекцію і постійне вдосконалення освітніх процесів. Сучасна стратегія повинна бути орієнтована на інтеграцію з державою, бізнесом і міжнародними партнерами, забезпечуючи високу якість освіти, максимальну інтеграцію інновацій і розвиток економіки знань в Україні.

В умовах гармонізації українського та європейського законодавства у сфері освіти особливого значення набуває забезпечення відповідності вітчизняної освітньої системи міжнародним стандартам, що сприяє її конкурентоспроможності на глобальному рівні. Адаптація нормативно-правової бази, імплементація кращих європейських практик у сфері управління освітою та сертифікації освітніх програм є важливими складовими стратегічного розвитку освітніх установ. Це дозволяє українським закладам освіти не лише підвищувати якість освітніх послуг, але й інтегруватися у загальноєвропейський простір вищої освіти, що відкриває нові можливості для академічної мобільності, міжнародної співпраці та залучення іноземних студентів.

Додатковим стратегічним пріоритетом є інтеграція сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які виступають важливим інструментом забезпечення гнучкості освітнього процесу, персоналізації навчання та підвищення його доступності. Використання хмарних сервісів, дистанційного навчання, штучного інтелекту в освітніх процесах, аналізу великих даних (Big Data) для прогнозування освітніх тенденцій сприяє ефективному управлінню освітньою діяльністю та адаптації до швидких змін у технологічному середовищі. Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій також сприяє оптимізації ресурсного менеджменту, розвитку цифрових платформ для навчання та оцінювання, що значно підвищує рівень цифрової грамотності студентів і викладачів та забезпечує конкурентні переваги закладів освіти.

Завдяки глибокому аналізу ринку освітніх послуг, впровадженню інноваційних освітніх технологій, оптимізації ресурсного менеджменту, адаптації до законодавчих змін та розвитку маркетингової політики можлива ефективна реалізація досліджуваної стратегії, що дозволяє освітнім закладам не лише адаптуватися до мінливого середовища, але й стати лідерами у сфері

освітніх інновацій, забезпечуючи високий рівень підготовки фахівців, що відповідають глобальним стандартам якості.

11. Дослідження публічної політики забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України в умовах децентралізації державної влади дозволило визначити ключові напрямки розвитку освітніх установ з урахуванням інтересів основних стейкхолдерів регіонального та громадського розвитку. Розгляд питання підвищення конкурентоспроможності на місцевому рівні показав важливість взаємодії різних сфер управління і суспільства, включаючи громадськість, бізнес, інститути влади та самі заклади освіти. Зокрема, було встановлено, що інтеграція освітніх інститутів у формування і реалізацію державної політики є важливою для створення стійкої інфраструктури громадської участі та підтримки демократичного розвитку через підвищення привабливості громад для міграції та інвестицій. Роль закладів освіти в посиленні мережі зв'язків з різними громадськими та державними інститутами сприяє ефективній координації ресурсів та забезпечує більш глибоку інтеграцію з місцевими потребами та ініціативами.

Не менш важливим є необхідність урахування різних аспектів управління публічною політикою в освітній сфері, особливо здатність відповідати на сучасні виклики, зокрема спричинені воєнними діями, та необхідність адаптації до змінних умов. Це дозволяє закладам освіти бути більш гнучкими та реагувати на потреби населення в реальному часі, сприяючи стійкості та адаптивності громад. Отже, формування і реалізація публічної політики в освітній сфері в умовах децентралізації вказує на важливість стратегічного підходу до розвитку інституційних зв'язків, що є ключем до підвищення конкурентоспроможності освітніх закладів та досягнення загальнодержавних цілей у галузі освіти і розвитку громадянського суспільства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Розділи в монографіях

1. Matviishyn Ye. H., Zhuravel Yu. V. Considering demographic processes for planning the development of the educational services system at the regional level in Ukraine. *Ukraine's capacity to implement the sustainable development program in the context of full-scale armed aggression*: Scientific monograph. Riga, Latvia : "Baltija Publishing". 2025. Volume 1. Pp. 160-173. (*The author's personal contribution: An analysis of the demographic situation was conducted and its impact on the development of the education sector was determined.*).

Статті, опубліковані у наукових виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз

2. Zhuravel Y., Kuzmenko Y., Fedoruk O., Tymkiv I. Increasing the competitiveness of educational institutions in the conditions of internetization. *Eduweb-revista de tecnologia de informacion y comunicacion en educacion*. 2022. Vol. 16, iss. 3. P. 23-40. (*The author's personal contribution: it is determined that ensuring the competitiveness of educational institutions in the context of social transformations significantly depends on the level of use of digital technologies to*

promote the educational institution, form an image, popularize the results of their own research and activities, as well as journalistic activities).

3. Abiltarova E., Lisina L., Zhuravel Y., Neizhpapa L., Mengyi Y. Interactive Student Learning Technologies in Higher Education. *Journal of Curriculum and Teaching*. 2022. Vol. 11, iss. 9. P. 107-117. *(The author's personal contribution: the author analyzes the work of modern scholars on the use of interactive technologies in higher education and highlights some issues regarding the effectiveness of interactive tools in teaching students).*

4. Buhlai N., Androshchuk I., Tron T., Strelnyk O., Zhuravel Yu. Leading Educational Innovation: Transforming Learning Environments for Competitive Competencies in a Global Market. *International Journal of Organizational Leadership*. 2025. Volume 14. First Special Issue. Page 282-290. 10.33844/ijol.2025.60478. *(The author's personal contribution: strategic directions for the use of certain innovative educational methods are outlined, including project-based learning, embodied and cross-training, research-intensive and immersive methods, and learning through argumentation, gamification, subject portfolios, tutoring, and storytelling.).*

Статті, опубліковані у наукових фахових виданнях України

5. Журавель Ю. В. Управління конкурентоспроможністю освітніх установ: інклюзивність, підприємництво, маркетинг. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2023. Том 34 (73) № 3. С. 188-192. <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.3/29>

6. Журавель Ю. В. Механізми підвищення конкурентоспроможності закладів освіти в умовах цифрові. Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування. 2023. № 3 (81). С. 203-209. <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2023.3.33>

7. Чжан Ю., Журавель Ю. В. Складові освітнього процесу: вплив на конкурентоспроможність закладів освіти. Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування. 2024. № 3. С. 195-203. <https://doi.org/10.32782/1813-3401.2024.3.29> *(Особистий внесок автора: акцентовано увагу на кадровому забезпеченні, мотивації педагогів, умовах праці та заробітній платі як ключових чинниках формування якісного людського капіталу та обґрунтовано необхідність поєднання державного регулювання з ініціативністю закладів освіти).*

8. Гао Ю., Журавель Ю. В. Особливості застосування державних освітніх стандартів. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2024. Випуск 44. С. 351-358. <https://doi.org/10.32782/pma2663-5240-2024.44.58> *(Особистий внесок автора: обґрунтовано доцільність інтеграції новітніх цифрових платформ у навчальний процес, що сприяє оптимізації управлінських процедур, зниженню операційних витрат та розширенню доступності освітніх послуг).*

9. Гао Ю., Журавель Ю. В., Озембловська І. С. Роль освіти у соціально-економічних процесах розвитку країни. Актуальні проблеми інноваційної економіки та права. 2024. № 1. С. 66-71. URL: <https://doi.org/10.36887/2524-0455-2024-1-14> *(Особистий внесок автора: досліджено систему освіти в Україні, акцентуючи увагу на її значенні як одного з ключових факторів економічного розвитку держави та підвищення конкурентоспроможності суспільства).*

10. Журавель Ю. В. Методичні підходи до аналізу конкурентоспроможності закладів освіти. *Держава та регіон. Серія: Публічне управління і адміністрування*. 2024. № 1. С. 206-214. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/1_2024/36.pdf

11. Журавель Ю. В. Ефективність механізмів державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти України. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2024. № 40. С. 278-286. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2024/40-2024/49.pdf>

12. Журавель Ю. В. Сучасні виклики та напрями підвищення конкурентоспроможності закладів освіти України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. Том 35 (73) № 1. С. 323-329. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/1_2024/58.pdf

13. Журавель Ю. В. Суть та особливості державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2024. № 41. С. 237-243. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2024/41-2024/35.pdf>

14. Шуцзюань Ч., Журавель Ю. В., Свінцов О. М., Яхно Т. П. Новітні методи підвищення конкурентоспроможності освітніх установ: міжнародна практика та перспективи для України. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2024. Том 35 (74) № 3. С. 152-160. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2024/3_2024/30.pdf

(Особистий внесок автора: визначено сучасні міжнародні підходи до оцінювання якості освіти та проаналізовано їх особливості та можливості впровадження в українську освітню систему з метою підвищення її ефективності та відповідності світовим стандартам).

15. Журавель Ю. В. Інструментарій державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти України. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2024. № 3 (42). С. 5-10. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2024/3/3.pdf>

16. Журавель Ю. В. Роль держави в забезпеченні конкурентоспроможності закладів освіти України у воєнний та післявоєнний період. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2024. № 4 (43). С. 42-49. URL: <http://www.customs-admin.umsf.in.ua/archive/2024/4/9.pdf>

17. Матвіїшин Є. Г., Журавель Ю. В. Урахування міграційних процесів на регіональному рівні в процесі державного регулювання сфери освіти. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025 № 1(31). С. 305-315. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/18789> (Особистий внесок автора: для районів Львівської області визначено міграційні рухи різних вікових груп населення та виявлено освітню міграцію).

18. Матвіїшин Є.Г., Журавель Ю. В. Розвиток економіки регіонів і професіоналізація кадрів завдяки публічному інвестуванню професійної освіти. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2025 № 2(32). С. 248-258. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sn/article/view/20124> (Особистий внесок автора: визначено залежності між чисельністю випускників у регіональних

зкладах професійної освіти та обсягами реалізованих продукції і послуг у регіонах).

19. Журавель Ю. В., Попадинець Н. М., Графська О. І. Вплив євроінтеграції на стратегії державного регулювання в освітній сфері України. *Наукові перспективи*. 2025. № 2(56). С. 201-218. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/20707> (Особистий внесок автора: узагальнено стратегічні ініціативи та напрями розвитку системи освіти в Україні з урахуванням сучасних викликів та потреб суспільства).

20. Журавель Ю. В., Попадинець Н. М., Графська О. І., Маргітич В. В. Глобальна конкурентоспроможність української освіти: проблеми фінансування та міграції. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. № 3(11). С. 738-751. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/sni/article/view/21076> (Особистий внесок автора: доведено, що ефективність функціонування системи освіти безпосередньо залежить від належного фінансування, впровадження сучасних інноваційних підходів до навчання та управління, а також від тісної взаємодії держави, суспільства і освітніх інституцій для забезпечення високої якості освітніх послуг і підготовки конкурентоспроможних фахівців).

21. Журавель Ю. В. Ринок надання освітніх послуг в Україні: структура та інструменти державної підтримки в умовах російсько-української війни. *Наукові інновації та передові технології*. 2025. № 2(42). С. 64-76. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nauka/article/view/19807>

22. Журавель Ю. В., Петрунь А. М., Дьордяй А. С. Інноваційна трансформація системи освіти в умовах воєнних викликів та цифрової економіки. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2025. № 45. С. 168-173. <https://doi.org/1.32782/pma2663-5240-2025.45.29> (Особистий внесок автора: проаналізовано державну політику підтримки інновацій та інституційні ініціативи у сфері впровадження освітніх технологій, зокрема розвиток цифрових платформ, таких як «Всеукраїнська школа онлайн», «Мрія» та iLearn).

23. Журавель Ю. В. Бюджетні механізми державного регулювання як інструмент забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти в Україні. *Успіхи і досягнення у науці*. 2025. №8(18). С. 368-381. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-8\(18\)-368-381](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2025-8(18)-368-381)

Опубліковані праці апробаційного характеру:

24. Zhuravel Y., Popadynets N., Irtysheva I., Stetsiv I., Stetsiv I., Hryhoruk I., Boiko Y., Kramarenko I., Hryshyna N., Trushlyakova A. Management Aspects in the Higher Education Quality Assurance System. In: Ahram T., Taiar R., Groff F. (eds) Human Interaction, Emerging Technologies and Future Applications IV. IHIET-AI 2021. Advances in Intelligent Systems and Computing. 2021. Vol 1378. Springer, Cham. (The author's personal contribution: The conceptual model of analysis in the management of competitiveness of the higher education system is substantiated).

25. Журавель Ю. В. Інноваційний розвиток закладів освіти України. III Міжнародна конференція «Інноваційні технології у розвитку сучасного суспільства». 07-08 жовтня. Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2021. С. 60-62.

26. Журавель Ю. В. Розвиток закладів освіти України: європейські виклики. Матеріали LXXXII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференція «Розвиток науки в Україні під час воєнного стану», (30 березня 2022), м. Луцьк. С. 55-57. 164 с.

27. Журавель Ю. В. Доступність та права людини на освіту. Міжнародна науково-практична інтернет конференція «Світ наукових досліджень. Випуск 8». 28-29 квітня. Тернопіль, 2022. URL: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/3754/>

28. Журавель Ю. В. Особливості стандартизації передвищої та вищої освіти в умовах війни. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. «Проблеми раціонального використання соціально-економічного, еколого-енергетичного, нормативно-правового потенціалу України та її регіонів» (01 травня 2022 року), ГО «ІЕЕЕД», м. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. С. 161-164.

29. Журавель Ю. В. Функціонування освітніх закладів в Україні. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції «Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва», м. Дубляни 25 травня 2022 р. Львів: Львівський національний університет природокористування, 2022. С. 206-208.

30. Журавель Ю. В., Попадинець М. В. Стандарти забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України в умовах війни. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми раціонального використання соціально-економічного, еколого-енергетичного, нормативно-правового потенціалу України та її регіонів» ГО «ІЕЕЕД», (01 серпня 2022 року), м. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. С. 133-135. *(Особистий внесок автора: проаналізовано стандарти забезпечення конкурентоспроможності системи освіти як важливого чинника підвищення її якості та відповідності сучасним вимогам).*

31. Журавель Ю. В. Пріоритети покращення освітнього процесу закладів освіти України в глобальному мобільному просторі. Збірник тез доповідей дискусійної платформи «Імперативи та безпекові пріоритети збереження і розвитку продуктивної спроможності регіонів України в умовах війни» за заг. ред. д.е.н., проф. Шульц С.Л., д.е.н., проф. А.І. Мокія. Львів. 2022. С. 75-76.

32. Журавель Ю. В., Попадинець Н. М. Брендинг закладу освіти як основа його конкурентоспроможності. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Трансформація національної, закордонної моделей економічного розвитку та законодавства в умовах воєнного часу» ВНУ ім. Лесі Українки, (27-29 червня 2022 року), м. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф», 2022. С. 37-40. *(Особистий внесок автора: брендинг закладу освіти визначено як інструмент підвищення його конкурентоспроможності та привабливості для здобувачів освіти).*

33. Журавель Ю. В., Попадинець М. В. Взаємодія закладів освіти України зі стейкхолдерами розвитку громади. Information and innovation technologies in the XXI century : materialy 5 International scientific conference, Katowice, 15-16 September 2022. С. 23-26. *(Особистий внесок автора: досліджено взаємодію*

закладів освіти з роботодавцями як важливий фактор підвищення якості підготовки фахівців та їхньої затребуваності на ринку праці).

34. Журавель Ю. В., Попадинець М. В. Роль закладів освіти для розвитку громади. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні технології у розвитку сучасного суспільства», 6-7 жовтня 2022 р. Навчально-науковий Інститут підприємництва та перспективних технологій Національного університету «Львівська політехніка». Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2022. URL: <https://ipptlpnu.herokuapp.com/>. С. 104-106. (Особистий внесок автора: визначено роль закладів освіти у розвитку національної економіки та формуванні людського капіталу).

35. Журавель Ю. В. Вплив публічної політики на розвиток конкурентоспроможності закладів освіти України. Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні технології у розвитку сучасного суспільства», 5-6 жовтня 2023 р. Навчально-науковий Інститут просторового планування та перспективних технологій Національного університету «Львівська політехніка». Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2023. URL: <https://ipptlpnu.herokuapp.com/>. С. 102-103.

36. Журавель Ю. В. Оцінка ефективності державних механізмів регулювання конкуренції українських освітніх установ. Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні технології у розвитку сучасного суспільства», 10-11 жовтня 2024 р. Навчально-науковий Інститут просторового планування та перспективних технологій Національного університету «Львівська політехніка». Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2024. URL: <https://ipptlpnu.herokuapp.com/>. С. 74-76.

37. Журавель Ю. В. Освітня еміграція та імміграція України. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції для освітян «Березневий науковий дискурс 2025» «Синергія освіти, науки та бізнесу в епоху глобальних трансформацій», Чернівці, 27 лютого 2025 р. С. 291-294.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

38. Popadynets N., Zhuravel Yu., Panukhnyk O. The system of maintaining the quality of education through public regulation of activity of higher educational establishments. *Економічні горизонти*. 2019. № 3(10). С. 43-53. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/212806> (The author's personal contribution: the system of ensuring the quality of education through the mechanisms of state regulation of higher education institutions is analyzed).

39. Popadynets N., Zhuravel Yu., Panukhnyk O. Features of licensing in the activities of higher education institutions. *Вісник Економічні горизонти*. 2019. № 1(8). С. 123-130. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/212805> (The author's personal contribution: the author investigates the peculiarities of licensing in the activities of higher education institutions as a mechanism for ensuring the quality of educational services and compliance with state standards).

40. Журавель Ю. В. Теоретико-методологічні аспекти державного регулювання сфери освіти. *Регіональна економіка*. 2021. № 2(100). С. 125-139. URL: https://re.gov.ua/re202102/re202102_125_ZhuravelYuV.pdf

41. Журавель Ю. В. Безоплатна освіта як чинник впливу на конкурентоспроможність навчальних закладів. *Регіональна економіка*. 2021. № 4(102). С. 27-34. URL: https://re.gov.ua/re202104/re202104_022_ZhuravelYuV.pdf

42. Журавель Ю. В. Аналіз розвитку сфери освіти в Україні в контексті доступності та безоплатності освітніх послуг. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2021. № 6. С. 31-36. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20216\(152\)/sep20216\(152\)_017_ZhuravelYu.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20216(152)/sep20216(152)_017_ZhuravelYu.pdf)

43. Журавель Ю. В., Коцко О. А., Лазоренко Т. В. Адміністративні механізми забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України. *Регіональна економіка*. 2022. № 1(103). С. 43-50. URL: https://re.gov.ua/re202201/re202201_043_ZhuravelYuV,KotskoOA,LazorenkoTV.pdf. (Особистий внесок автора: визначено концептуальні засади формування адміністративних механізмів у сфері освіти, зокрема їх вплив на конкурентоспроможність закладів освіти в Україні, розглянувши антагоністичний характер цього впливу, узагальнивши сутність державних освітніх стандартів та визначивши критерії їх застосування, а також обґрунтувавши системні заходи впровадження цих стандартів у країнах ЄС для підвищення ефективності освітньої політики).

44. Журавель Ю. В., Григорук І. І. Конкурентні переваги закладів освіти України у глобальному мобільному просторі. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2022. Вип. 1(153). С. 32-38. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20221\(153\)/sep20221\(153\)_032_ZhuravelYu,HryhorukI.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20221(153)/sep20221(153)_032_ZhuravelYu,HryhorukI.pdf) (Особистий внесок автора: визначено основні складові освітнього процесу, що формують конкурентні переваги закладів освіти України, акцентував увагу на значущості міжнародного стажування для академічної мобільності та охарактеризував ключові проблеми навчального процесу, зокрема необхідність залучення практиків).

45. Журавель Ю. В., Попадинець М. В., Якубів В. М., Гринаш Л. П. Публічна політика забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти України в умовах децентралізації державної влади. *Регіональна економіка*. 2022. № 2(104). С. 63-78. URL: https://re.gov.ua/re202202/re202202_063_ZhuravelYuV,PopadynetsMV,YakubivVM,HrynashLP.pdf (Особистий внесок автора: досліджено теоретико-прикладні засади формування та реалізації публічної політики забезпечення конкурентоспроможності закладів освіти та обґрунтовано значення їхньої взаємодії з органами влади та місцевого самоврядування, а також визначено роль освітніх установ у розвитку громад).

46. Zhuravel Y., Popadynets N., Hrynkevych S., Panukhnyk O., Ratushniak I. Content Component of The Educational Process As A Competitive Advantage of Ukrainian. *ASEJ Scientific Journal of Bielsko-Biala School of Finance and Law*. 2022. Vol. 26, No. 2. P. 55–62. URL: <https://asej.eu/index.php/asej/article/view/637/619> (The author's personal contribution: the main indicators in education are analyzed, namely, the dynamics of the average monthly salary in educational institutions is determined and the priorities for improving the educational process in educational institutions of Ukraine are substantiated).

47. Buhlai N., Androshchuk I., Tron T., Strelnyk O., Zhuravel Yu. Advanced educational techniques and their role in enhancing learning outcomes. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. 2024. Special Issue (14/02-XLV.). Pp. 24-29. *(The author's personal contribution: it is substantiated that modern pedagogical technologies, approaches and tools should be adapted for the active implementation of successful international practices against the European globalization principles of sustainable development).*

АНОТАЦІЯ

Журавель Ю.В. Державне регулювання конкурентоспроможності закладів освіти України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2025. 386 с.

Дисертаційне дослідження спрямоване на розв’язання науково-прикладної проблеми теоретико-методологічного обґрунтування та розроблення механізмів державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти України в умовах глобалізаційних викликів, євроінтеграції та воєнних викликів. Обґрунтовано роль освіти як ключового драйвера соціально-економічного розвитку і формування людського капіталу, систематизовано категоріальний апарат та теоретичні підходи, розкрито методологічні засади дослідження. Запропоновано структурну модель механізму державного регулювання (суб’єктно-об’єктна, цільова, інструментальна, інформаційно-аналітична підсистеми), концепцію бюджетних, адміністративних і правових важелів, а також підходи до регулювання змістової складової освітнього процесу з урахуванням цифровізації та мобільності знань. Розроблено інтегрований підхід до багаторівневого оцінювання конкурентоспроможності (міждержавний, міжрегіональний, міжінституційний зріз), проведено факторний, SWOT-, кластерний і статистичний аналіз, окреслено диспропорції, ризики та напрями імплементації міжнародних практик, включно з інтернаціоналізацією, цифровою трансформацією і державно-приватним партнерством. Доведено, що ефективність державного регулювання конкурентоспроможності закладів освіти визначається здатністю освітньої системи до гнучкої адаптації в умовах кризових викликів, модернізації фінансових механізмів підтримки, розвитку партнерських мереж між державою, бізнесом і науковими інституціями, а також формуванням стратегічної політики, зорієнтованої на інтеграцію у європейський освітній простір та забезпечення сталого зростання інтелектуального потенціалу країни.

Практичне значення результатів полягає у формуванні інструментарію для підвищення конкурентних позицій закладів освіти через оптимізацію бюджетного фінансування, удосконалення стандартів і систем забезпечення якості, розвиток академічної мобільності, цифрових платформ і партнерств з бізнесом та наукою. Розроблено рекомендації щодо гармонізації законодавства з європейськими

нормами, удосконалення механізмів моніторингу та оцінювання, брендингу закладів і компетентісно-кадрової синергії. Запропоновані підходи дозволяють адаптувати освітні програми до потреб ринку праці, підвищити прозорість управлінських рішень і стійкість освітньої системи до криз.

Ключові слова: конкурентоспроможність, заклади освіти, сфера освіти, освітні послуги, державне регулювання, механізми публічного управління, державно-приватне партнерство, соціально-економічний розвиток, інтеграція освіти, якість освіти, інноваційність освіти, національні цінності.

ANNOTATION

Zhuravel Y.V. State regulation of the competitiveness of educational institutions in Ukraine. – Qualification scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of sciences in public administration on a specialty 25.00.02 - mechanisms of public administration. National University «Lviv Polytechnic», Lviv, 2025. 386 p.

The dissertation research is aimed at solving the scientific and applied problem of theoretical and methodological justification and development of mechanisms for state regulation of the competitiveness of educational institutions in Ukraine in the context of globalization challenges, European integration, and military challenges. The role of education as a key driver of socio-economic development and human capital formation is substantiated, the categorical apparatus and theoretical approaches are systematized, and the methodological foundations of the research are revealed. A structural model of the mechanism of state regulation (subject-object, target, instrumental, information-analytical subsystems), a concept of budgetary, administrative, and legal levers, as well as approaches to regulating the content component of the educational process, taking into account digitalization and knowledge mobility, are proposed. An integrated approach to multi-level assessment of competitiveness (interstate, interregional, interinstitutional dimensions) has been developed, factor, SWOT, cluster, and statistical analyses have been conducted, and imbalances, risks, and directions for the implementation of international practices, including internationalization, digital transformation, and public-private partnerships, have been identified. It has been proven that the effectiveness of state regulation of the competitiveness of educational institutions is determined by the ability of the educational system to adapt flexibly in the face of crisis challenges, modernization of financial support mechanisms, development of partnership networks between the state, business, and scientific institutions, as well as the formation of a strategic policy focused on integration into the European educational space and ensuring the sustainable growth of the country's intellectual potential.

The practical significance of the results lies in the development of tools to improve the competitive position of educational institutions through the optimization of budget financing, the improvement of quality assurance standards and systems, the development of academic mobility, digital platforms, and partnerships with business and science. Recommendations have been developed on harmonizing legislation with

European standards, improving monitoring and evaluation mechanisms, branding institutions, and competence and personnel synergy. The proposed approaches make it possible to adapt educational programs to the needs of the labor market, increase the transparency of management decisions, and improve the resilience of the education system to crises.

Keywords: competitiveness, educational institutions, education sector, educational services, state regulation, public management mechanisms, public-private partnership, socio-economic development, integration of education, quality of education, innovativeness of education, national values.